

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

11.11 – МКР.1952 «С» 2023.10.26. 020 ПЗ

АНДРОСЮКА ЄВГЕНІЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА

2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет**

УДК 336.71:368(477)

ПОГОДЖЕНО
Декан економічного факультету

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри банківської
справи та страхування

_____ **Анатолій ДІБРОВА**

_____ **Вікторія КОСТЮК**

" ____ " _____ 2024 р.

" ____ " _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:
**«Кредитування аграрного сектору небанківськими
фінансовими інститутами»**

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма Фінанси і кредит

Орієнтація освітньої програми Освітньо – професійна

Гарант освітньої програми
к.е.н., доцент

_____ **Руслана ОПАЛЬЧУК**

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи**
к.е.н., доцент

_____ **Ольга ФАЙЧУК**

Виконав

_____ **Євгеній АНДРОСЮК**

Київ – 2024

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Економічний факультет**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри банківської
справи та страхування
к.е.н., доцент _____ **Вікторія КОСТЮК**
"3" жовтня 2023 р.

ЗАВДАННЯ
до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студенту
Андріюку Євгенію Олександровичу
(прізвище, ім'я, по-батькові)

Спеціальність 072 – «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
Освітня програма Фінанси і кредит
Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської роботи: **«Кредитування аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами»**

Затверджена наказом ректора НУБіП України від 26.10.2023 р. № 1952 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру 15.11.2024 р.

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: законодавчо-нормативні акти, наукові періодичні видання, монографії, Інтернет-ресурси, фінансова і статистична звітність НБУ та ТОВ «АгроРось»

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні аспекти кредитування аграрного сектору України
2. Фінансовий аналіз діяльності небанківських інститутів ринку України та вплив на діяльність ТОВ «АгроРось»
3. Шляхи підвищення ефективності кредитування аграрного сектору України

Перелік графічного матеріалу: таблиці, рисунки, схеми.

Дата видачі завдання «3» жовтня 2023 р.

**Керівник магістерської
кваліфікаційної роботи**

Ольга ФАЙЧУК

**Завдання прийняв до
виконання**

Євгеній АНДРОСІЮК

РЕФЕРАТ

Магістерська робота «Кредитування аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами» складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (55 джерел), містить 12 рисунків та 13 таблиць. Основний текст магістерської роботи викладений на 73 сторінках комп'ютерного тексту.

Метою дослідження є удосконалення кредитування суб'єктів аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами.

Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору України небанківськими установами.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти щодо фінансового забезпечення аграрного сектору небанківськими установами в сучасних умовах.

У першому розділі роботи розглянуто теоретичні аспекти кредитування суб'єктів аграрного сектору та види небанківських інститутів. Розглянуто форми, вида та особливості кредитування. Проаналізовано методи оцінки та критерії фінансової стабільності підприємств. У другому розділі досліджено стан кредитування небанківськими установами на ринку України. Також здійснено оцінку фінансового забезпечення та кредитоспроможності ТОВ «АгроРось». У третьому розділі змодельована схема залучення факторингу до кредитування ТОВ «АгроРось» та розраховано потенційний економічний ефект. Також запропоновано основні шляхи удосконалення ефективності кредитування підприємств аграрного сектору.

Ключові слова: кредитування, небанківські установи, факторинг, кредитоспроможність, рентабельність, активи, ліквідність, фінансова забезпеченість, капітал, процентна ставка, економічний ефект.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
1. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУТАМИ	
1.1. Сутність кредитування як фінансової послуги.....	9
1.2. Сутність, форми та особливості механізму кредитування аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами.....	15
1.3. Методологія оцінки та визначення показників фінансової забезпеченості підприємств аграрного сектору.....	23
РОЗДІЛ 2. ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «АГРОРОСЬ»	
2.1. Сучасний стан кредитування аграрних підприємств небанківськими фінансовими інститутами в Україні.....	31
2.2. Фінансово-економічна характеристика компанії та забезпеченість фінансовими ресурсами ТОВ «АгроРось».....	45
2.3 Кредитоспроможність та її якісна оцінка підприємства ТОВ «АгроРось» як суб'єкта кредитних відносин.....	54
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУТАМИ	
3.1. Моделювання ефективності залучення факторингового обслуговування компанії ТОВ «АгроРось».....	61
3.2. Удосконалення нормативно-правової бази з боку держави для регулювання відносин суб'єктів аграрного сектору з небанківськими установами	68
3.3. Перспективи розвитку кредитних відносин аграрного сектору України.....	73
ВИСНОВКИ.....	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ	85

ВСТУП

Сільське господарство є однією з найважливіших і стратегічно важливих галузей національної економіки, особливо в контексті інтеграції України у світове економічне середовище та особливого стану в нинішніх реаліях, оскільки країна знаходиться у стані війни і економіка України переживає не найкращі часи. Через своє ключову роль сільське господарство має значний вплив на економічний потенціал України та формує продовольчу безпеку країни. Ефективність функціонування аграрного сектору напряму залежить від фінансового забезпечення даного сектору. Враховуючи орієнтованість державного бюджету на обороноздатність держави, високі відсоткові ставки та сезонність, тема кредитування аграрного сектору є досить актуальною для сьогодення.

Враховуючи інтерес великої кількості країн до активної участі українських товаровиробників в економічних відносинах на світовому ринку сільсько-господарських товарів, у перспективі аграрний сектор економіки країни має стати рушійною силою розвитку економіки країни, що можливо лише за наявності певного комплексу фінансових можливостей сільськогосподарських товаровиробників. В умовах сьогодення ключовою ланкою фінансового забезпечення аграрної галузі виступає банківське кредитування. Проте, враховуючи високу ризиковість кредитування сільськогосподарських товаровиробників, усе частіше банки відмовляються відкривати кредитні лінії, а тому актуальності набувають небанківське кредитування та пошук нових можливостей на ринку фінансових посередників. Отже, особливості фінансового посередництва в діяльності сільськогосподарських підприємств зумовлюють актуальність здійснення даного дослідження та потребують подальших наукових обґрунтувань.

Метою дослідження є удосконалення кредитування суб'єктів аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами.

Відповідно до поставленої мети визначено основні завдання дослідження, спрямовані на її досягнення:

- з'ясувати сутність кредитування як фінансової послуги;
- виявити сутність, форми та особливості механізму кредитування аграрного сектору небанківськими установами
- розглянути показники фінансової забезпеченості підприємств аграрного сектору;
- проаналізувати сучасний стан кредитування аграрних підприємств небанківськими інститутами в Україні
- проаналізувати стан фінансового забезпечення підприємства ТОВ «АгроРось» та обсяги кредитування даного підприємства небанківськими фінансовими установами;
- провести якісну оцінку кредитоспроможності ТОВ «АгроРось» як суб'єкта кредитних відносин;
- змодельовати процес залучення факторингової компанії для ТОВ «АгроРось» та виявити потенційну ефективність даної співпраці;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази регулювання відносин суб'єктів аграрного сектору та виявити переваги та недоліки;
- розробити рекомендації та виявити перспективи розвитку кредитних відносин аграрного сектору України.

Об'єктом дослідження є процес фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору України небанківськими установами.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні аспекти щодо фінансового забезпечення аграрного сектору небанківськими установами в сучасних умовах.

Методи дослідження. В ході підготовки та обробки зібраних матеріалів використовувалися такі загальнонаукові методи: абстрактно-логічний, діалектичний (при виявленні сутності поняття «кредитування» та «кредитування суб'єктів аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами»),

класифікації та групування (формуванні особливостей та класифікаційних ознак кредитування суб'єктів аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами.), аналіз, синтез, порівняння (при дослідженні та оцінюванні сучасного стану кредитування аграрних підприємств небанківськими фінансовими інститутами та аналізі компанії, забезпеченість фінансовими ресурсами ТОВ «АгроРось» та її кредитоспроможності), логічне узагальнення (для формування напрямів удосконалення кредитування суб'єктів аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження ґрунтується на розробці теоретико-методичних засад і концептуальних підходів щодо особливостей небанківського кредитування аграрних підприємств в умовах воєнного стану та пошуки оптимальних рішень в нинішніх умовах.

Практична цінність роботи полягає в розробці комплексу заходів щодо поліпшення та підвищення ефективності механізму фінансового забезпечення аграрного сектору України небанківськими установами, які можуть бути використані підприємствами на практиці.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУТАМИ

1.1. Сутність кредитування як фінансової послуги

Кредит є важливою категорією ринкової економіки, яка відображає можливі зв'язки і відносини економічного життя спільноти. Кредит в сучасних реаліях залишається важливим інструментом у стимулюванні розвитку комерції, виробництва та торгівлі. Потреба в розширенні виробництва чи обсягів торгівлі при дефіциті власних коштів, свідчить про те, що кредит потрібен вже функціонуючому суб'єкту підприємництва, проте найбільше кредит необхідний для тих, хто планує організувати власну бізнес-структуру, але відчуває нестачу капіталу. Схожа ситуація виникає і у сфері споживання, де кредит необхідний для фізичних осіб, потреби яких не завжди співпадають з наявними фінансовими можливостями. Й. Шумпетер також зазначав, що «...вихідною основою будь-якого процесу економічного розвитку є утворення нової комбінації у використанні наявних у суспільстві виробничих ресурсів. Саме підприємцю відводиться основна роль в забезпеченні переміщення наявних ресурсів. Це переміщення здійснюється за допомогою кредиту. Тільки на його основі стає можливим застосування наявного капіталу не у сфері, де його створено, а там, де він має більше всього шансів збільшити свою вартість».

Прийнято вважати, що ідея кредитування виникла відносно недавно, проте це не так - це сталося багато століть назад і в той період вона виконувала ті ж функції, що і зараз. Цікаво те, що перші фіксовані в історії кредити видавалися ще в Вавилоні і Ассирії. У VIII столітті до н.е. там вже були лихварі, які позичали гроші під відсотки. Найдавніші ж кредитні закони були випущені ще в 1800 році до н.е. за наказом царя Хаммурапі, вони регулювали розміри кредитних ставок.

За своєю суттю та способом впливу на процеси суспільного економічного буття кредит є однією з найскладніших економічних категорій. В цьому аспекті він поступається можливо лише категорії грошей. Кредит - це суспільні відносини, що виникають між економічними суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів (вартості) на засадах зворотності, платності та добровільності. Кредитні відносини мають ряд характерних ознак, які конституюють їх як окрему самостійну економічну категорію - кредит.

Кредит виник на певному етапі розвитку людського суспільства. Його винайдення вважають геніальним відкриттям людства поряд із винайденням грошей. Приводом до його виникнення слід шукати насамперед не у сфері виробництва, а у сфері обміну, де продавці товарів протиставлялися один одному як власники, як юридичні самостійні особи.

Коли товарно-грошові відносини почали ставати досить регулярними, взаємовідносини між виробниками товарів іноді набували специфічного характеру: продавцеві потрібно було реалізувати товар, а в покупця не було засобів, щоб його викупити. За таких умов процес купівлі-продажу товару не міг відбутися. І тут випадково, як і багато інших винаходів людства, був винайдений кредит - за наявності довіри продавця до покупця товар був проданий з «в борг», тобто, у кредит. Таким чином, кредит виник і розвинувся на основі функції грошей як засобу обігу. З його виникненням гроші, окрім функції міри вартості і засобу обігу, стали виконувати й функцію способу платежу, однією з ознак якої є період у часі між передачею товару і грошей із рук у руки.

Так і з'явилась назва «кредит», що перекладається з латинської “credo”, “creditum” як «вірю», «довіряю». Тому категорія кредиту розглядається економічною наукою переважно як довіра однієї особи до іншої, на підставі чого у кредит надається деяка вартість у грошовій або товарній формі для тимчасового користування. Отже, насамперед, кредит виник та отримав розвиток на основі функції грошей як засобу обігу.

Отже, кредит полегшував саму реалізацію товарів. Саме в цьому й полягає найбільш поширена причина необхідності кредиту. Але пізніше кредит як категорія почав еволюціонувати, і необхідність у ньому стала обумовлюватися не тільки потребами сфери обміну, а й інших сфер суспільного відтворення - виробництва, споживання.

В умовах сучасного розвитку товарного виробництва стан економічних зв'язків не тільки в межах однієї країни, а й в усьому світі дуже ускладнився. За таких умов його неможливо собі уявити без кредитування. Адже по причині спеціалізації виробників на виготовленні певних товарів і спричиненого нею кооперування суспільне виробництво трансформувалося у свого роду величезний замкнутий ланцюжок тісно пов'язаних між собою товарно-грошовими відносинами елементів - виробників, продавців, покупців, споживачів. І навіть маленький збій у будь-якій із цих ланок може призвести до того, що ця ланка не розрахується за своїми зобов'язаннями з іншими його ланками, і ланцюжок перестане бути таким, буде порушений послідовний обмін товарами між окремими учасниками товарно-грошових відносин, тобто цей ланцюг може "розірватись". Саме в цьому полягає умовно-теоретична можливість існування кризи збуту товарів у суспільстві, яка може стати реальною, якщо подібні порушення набувають масового характеру. Все це досить негативно може вплинути на фінансово-господарську діяльність цілого ряду учасників суспільного відтворення.

Ось чому суспільство повинно мати у своєму розпорядженні такі економічні інструменти, з допомогою яких можна було б запобігати збоям у сфері суспільного виробництва, загалом суспільного відтворення. Одним із найважливіших таких інструментів і став кредит. Звідси існування товарного виробництва і пов'язаного з ним товарного обігу є найбільш загальною економічною причиною необхідності існування такого поняття як «кредит».

З розвитком ринкових відносин зростала роль кредиту в економіці, внаслідок чого особливої актуальності набуває дослідження теорії кредиту. Аналіз економічних досліджень свідчить, що історично теорія кредиту

досліджувалася за двома напрямками, внаслідок чого відбулося виокремлення натуралістичної і капіталоутворюючої теорії кредиту. Головна відмінність цих теорій полягає у ролі, яка відводиться кредиту і банкам в економіці.

Головним постулатом капіталоутворюючої теорії кредиту за результатами дослідження багатьох авторів є те, що вони підкреслюють незалежну і навіть ключову роль кредиту по відношенню до виробничої сфери. Найбільш доречно сутність капіталоутворюючої теорії характеризує відомий вираз Г. Маклеода: «банки - це фабрики кредиту, тобто банки є лише «творцями капіталу», а не посередниками у здійсненні кредитних операцій і кредит приводить до розширення багатства та капіталу.

Прибічниками натуралістичної теорії кредиту кредит досліджувався як спосіб перерозподілу наявних цінностей, не приймаючи до уваги капіталоутворюючу сутність банків, тобто здатність їх створювати нові гроші. В їхніх дослідженнях за основу виникнення кредитних відносин приймався процес виробництва та його особливості, а до об'єктів кредитування ці дослідники відносили засоби виробництва та вартісну оцінку відтворення робочої сили. Основною ідеєю натуралістичної теорії було те, що її прибічники не просто визнавали зв'язок кредиту з процесами виробництва, а й переконливо доводили, що кредит сам по собі не може створювати реального капіталу і може виникати тільки в процесі виробництва. Власне з цього боку прихильники натуралістичної теорії трактували процент як частину прибутку, створеного в процесі виробництва, визнавали залежність норми процента від норми прибутку. Усе це було кроком уперед у вивченні кредиту, сприяло руйнуванню віри в його "чудодійну" силу у створенні капіталу, у розвитку суспільного виробництва. Проте цей підхід мав і суттєві недоліки, зумовлені тим, що вчені не змогли до кінця з'ясувати різницю між позичковим і реальним капіталом. Нарощування позичкового капіталу вони розглядали лише як відображення нагромадження реального капіталу.

Обидві теорії як натуралістична, так і капіталоутворююча історично розвивалися паралельно і, на перший погляд, можна зробити висновок, що в

якійсь мірі, перемогу здобула капіталоутворююча теорія. Проте, обидва нібито протилежні підходи щодо обох теорій фактично давно поєднані. Ні в кого не має сумніву, що за допомогою кредиту заощадження трансформуються в інвестиції, тобто завдяки кредиту здійснюється перерозподіл грошових потоків в економіці. В той же час, банки безсумнівно володіють і капіталоутворюючою властивістю. [5].

На початку ХХ століття з'явилися перші роботи, в основу яких було закладено вивчення фактичних статистичних матеріалів, які наочно доводили, що роль банків і кредиту в економіці є ключовою. Зокрема, це роботи Дж. А. Гобсона «Розвиток сучасного капіталізму» (1894) і Р. Гільфердінга «Фінансовий капітал» (1910).

Отже, кредит полегшував саму реалізацію товарів. Саме в цьому й полягає найбільш поширена причина необхідності кредиту. Але пізніше кредит як категорія почав еволюціонувати, і необхідність у ньому стала обумовлюватися не тільки потребами сфери обміну, а й інших сфер суспільного відтворення - виробництва, споживання.

Надмірне залучення кредитів певний період часу вважали однією із базових причин торгівельної кризи. Зокрема, Ж.К.Л. Сісмонді вважав, що заміняючи банковими білетами монети, банківський кредит посилює промислові кризи, поглинаючи значну масу капіталів, замінюючи їх не речовими знаками, які дають право лише на відсоток в майбутніх виробничих циклах [6]. Узагальнення і поглиблений аналіз теорій за допомогою яких стає можливим уявити вплив кредиту на реальний сектор економіки сконцентрований в праці Е. Хансена «Економічні цикли і національний дохід». Ця праця є основою де зібрані всі праці, щодо дослідження сутності кредиту і на які ми робимо посилання в даному дослідженні.

Всі автори, що вище цитовані підкреслювали зв'язок між обсягами кредитних операцій і циклічними змінами обсягів виробництва: надмірне зростання кредиту генерує фіктивний проміжний попит, який спотворює реальну картину і змушує підприємців приймати невважені рішення при прийнятті

рішень в фінансовому управлінні. Розширення меж кредиту призводить до збільшення замовлень і запасів, тобто до невиправданих вкладень в оборотний капітал за рахунок позикових коштів. Внаслідок цього має місце руйнування еластичності між попитом і пропозицією, що і є передумовою зародження економічної кризи. Таким чином, сформувався типовий для середини XIX століття світогляд, відповідно до якого криза являє собою явище, пов'язане переважно з грошовим обігом, банківським кредитом та державними фінансами.

З огляду на численність визначень кредиту, які наводяться як серед дослідників, так і в чинному законодавстві, варто звернути увагу на відсутність єдності міркувань. Свідченням цього є багатогранність трактувань категорії «кредит», що розглядали систему кредитних відносин. Це пояснюється тим, що категорія зазнавала змін, які спричинялися як обставинами часу, так і особливостями економічної політики та стану кожної окремо взятої держави в той чи інший момент.

Проаналізувавши різноманітні думки науковців про сутність кредиту як основного фінансового інструмента кредитування, можемо впевнитись у складності такої економічної категорії, як кредит. Тому варто тут зазначити, що кредит – це економічні відносини, що виникають між кредитором і позичальником щодо залучення коштів та використання їх на умовах повернення, строковості, платності та цільового призначення, що забезпечує перерозподіл коштів кредитора і дає можливість отримати дохід у вигляді відсотків.

Отже, підсумовуюче вищевказане, можемо стверджувати, що існує кілька підходів до трактування сутності кредиту:

- ототожнення кредиту з цінністю (коштами), які передаються одним економічним суб'єктом іншому в позичку;
- ототожнення кредиту з формою акумулювання і передачі коштів;
- ототожнення кредиту з формою руху капіталу;
- ототожнення кредиту із зобов'язаннями;
- ототожнення кредиту з певним видом економічних відносин, які формуються в суспільстві;

- ототожнення кредиту з контрактом, котрий відображає виникнення фінансових зобов'язань та фінансових активів.

Для чіткої конкретизації сутності кредиту потрібно розглянути окремі елементи кредитних відносин. Це об'єкти та суб'єкти кредиту. Об'єктом кредиту є та вартість, яка передається в позику одним суб'єктом іншому. Суб'єкти кредиту - це кредитори і позичальники. Взяті разом, ці елементи створюють структуру кредиту.

Кредитори - це учасники кредитних відносин, які мають у своїй власності (чи розпорядженні) вільні кошти і передають їх у тимчасове користування іншим суб'єктам. Позичальники - це учасники кредитних відносин, які мають потребу в додаткових коштах і одержують їх у позичку від кредиторів. Характерною ознакою позичальника є те, що він не стає власником позичених коштів, а лише тимчасовим розпорядником. Тому його права стосовно використання цих коштів дещо обмежені - він не може вийти за межі тих умов і цілей, які передбачені його угодою з позичальником. З цього погляду позичальник перебуває в певній залежності від кредитора.

1.2. Сутність, форми та особливості процесу кредитування аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами

Сільське господарство завжди посідало ключове місце в економіці України, а в умовах повномасштабного вторгнення росії в Україну, його важливість тільки зростає. Аграрний сектор України з його базовою складовою сільським господарством, є системоутворюючим для національної економіки, формує фундамент збереження суверенності держави – продовольчу та, у визначених межах, економічну, екологічну й енергетичну безпеку, зумовлює розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Враховуючи зацікавленість світової спільноти в українських сільсько-господарських товарах, у перспективі аграрний сектор економіки країни може

стати «двигуном» розвитку економіки країни, але це можливо лише за наявності певного комплексу фінансових можливостей сільськогосподарських товаровиробників. Але, на жаль, реалії сьогодення кидають нашій державі постійно нові виклики. Щодня суспільство та бізнес оговтується від щоденних страшних обстрілів цивільних та комерційних об'єктів, що наносить непоправний збиток бізнесу та людям. Аграрний сектор страждає також від даних агресивних дій, оскільки страждають об'єкти інфраструктури, транспорт та інші важливі елементи бізнесу.

Враховуючи специфічні особливості аграрного виробництва товарів, діяльність сільськогосподарських підприємств потребує і неможлива без залучення кредитних ресурсів.

Сільськогосподарські підприємства все частіше потребують залучення довгострокових фінансових ресурсів для оновлення технічної бази, будівництва нових інфраструктурних об'єктів, запровадження інноваційних технологій, розвитку логістичних напрямків, забезпечення виробництва сучасним обладнанням. Для забезпечення належного рівня фінансової стабільності сільськогосподарських підприємств, в першу чергу, необхідно ідентифікувати джерела потенційних ризиків, характерних для галузі, та обґрунтувати можливі наслідки. Для сільського господарства ця передумова має особливе значення, оскільки, крім звичайних ризиків, що характерні для будь-якого виду підприємницької діяльності, сільському господарству притаманні також ті, що пов'язані безпосередньо з особливостями його виробництва й середовища існування, тобто внутрішніх та зовнішніх умов. Тому ігнорування цих ризиків найчастіше призводить до погіршення фінансового стану та банкрутства підприємств. Це пов'язано з тим, що дію деяких дестабілізуючих факторів та ризиків здебільшого контролювати неможливо [9, с. 10]. В цілому останні 3 роки дані особливості притаманні всім видам підприємницької діяльності, оскільки в Україні страждає від повномасштабного вторгнення росії.

Війна однозначно мала вплив і тим самим погіршила інвестиційну привабливість компаній України, оскільки ризики втрати майна чи навіть всього

бізнесу є досить високим в регіонах, які близькі до лінії фронту. Тут варто згадати про постійні обстріли портової інфраструктури та певну неможливість використання портів для експорту агропродовольства. В певній безпеці, на мою думку, якщо так можна висловитися, знаходяться регіони лише Заходу України. До всіх вищесказаних обставин варто також додати ситуативні ризики, які виникають незалежно від попередніх – страйки та мітинги польських перевізників, бойкот української продукції в країнах ЄС та регулятивні нормативи на продукцію в інших країнах, яка унеможлиблює реалізовувати продукції в тих чи інших регіонах світу.

Українському фермеру в силу внутрішніх обставин стає важче експортувати продукцію за межами України, а це лише знижує привабливість підприємства-виробника та звужує коло потенційних інвесторів чи кредиторів. Та все ж, українськи виробники аграрної продукції з оптимізмом крокують в майбутнє, водночас підвищуючи конкурентоспроможність власних підприємств та конкурентоздатність власної продукції.

Поряд з вищевказаними ризиками сучасних реалій нашого життя, варто згадати які ще існують джерела ризиків в аграрному секторі:

- сезонність виробництва продукції, в першу чергу, у рослинництві;
- нестабільні погодні умови, погіршення екології;
- зміни в кон'юктурі пропозиції та попиту на продукцію рослинництва і тваринництва;
- зміни в обсягах грошових потоків позичальників;
- зниження платоспроможності позичальників;
- державне регулювання агропромислового ринку, у тому числі обмеження або встановлення певного рівня цін і тарифів, уведення нових стандартів на продукти харчування;
- низька ліквідність застави, що пропонується позичальниками у забезпечення зобов'язань перед банками;
- нестабільність національної валюти, що збільшує фактичний обсяг виплат по кредиту;

- зміни в розмірі процентних ставок;
- недостатній рівень менеджменту та організації виробництва, відсутність кваліфікованого персоналу;
- туманність щодо реального власника підприємства.

Враховуючи велику ризиковість аграрного бізнесу, банки не завжди згодні відкривати кредитні лінії для сільськогосподарських підприємств, саме тому в умовах обмеженості сільськогосподарські товаровиробники змушені звертатися до небанківських фінансово-кредитних установ, або так званих фінансових посередників. Дані установи виступають альтернативою класичному банківському кредитуванню.

Небанківські фінансово-кредитні інститути, як і банки, акумулюють заощадження населення і надають кредити. Але є важлива відмінність небанківських установ від банків, яка полягає в тому, що ці установи залучають ті заощадження, які банківська система не може прийняти по певних причинах, або не може задовольнити досить часто індивідуальні умови інвестора щодо розміщення своїх грошових ресурсів. За своїм загальним функціональним призначенням вони аналогічні банкам, але помітно відрізняються від останніх [1, с. 57]. Вважаємо необхідним порівняти спільні та відмінні риси в діяльності небанківських фінансово-кредитних інститутів та банківських установ (Табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Спільні риси для банківських та небанківських інститутів

Банки	Небанківські фінансові інститути (НФІ)
Діяльність у сегменті опосередкованого фінансування	
Головна ціль – отримання прибутку (в більшості видів)	
Розміщуючи свої ресурси в дохідні активи, купують боргові зобов'язання, створюючи власні вимоги до інших економічних суб'єктів	
Перетворюючи одні зобов'язання в інші, забезпечують трансформацію руху грошового капіталу на ринку	
Діяльність як банків, так і НФУ підлягає державному регулюванню, хоча рівень і характер регулювання можуть відрізнятися	

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Варто зазначити, що поряд із спільними рисами існують також суттєві відмінності між банками та НФІ. Проаналізуємо ключові відмінності цих двох типів установ (табл.1.2)

Таблиця 1.2

Відмінні риси для банківських та небанківських інститутів

Банки	Небанківські фінансові інститути (НФІ)
діяльність пов'язана із базовими банківськими операціями (кредит, депозит)	діяльність НФІ не пов'язана з операціями, які виступають базовими банківськими
діяльність здатна впливати на пропозицію грошей через грошово-кредитний мультиплікатор, беруть участь у формуванні пропозиції грошей і безпосередньо впливають на ринкову кон'юнктуру	діяльність НФІ не позиціонується з процесом створення депозитів і не впливає на динаміку пропозиції грошей, саме це дає змогу не контролювати їхню діяльність так ретельно, як банківських установ
діяльність є широкоспеціалізованою (надають різноманітні послуги економічним суб'єктам)	діяльність НФІ є вузькоспеціалізованою (спеціалізуються лише на окремих фінансових операціях)

Джерело: сформовано автором на основі [5]

Отже, ми переконалися, що між банками та небанківськими установами є як спільні риси, так і відмінні. Та все ж, визначаючи ключову роль у фінансовій системі для банківських установ, варто зазначити, що небанківські фінансово-кредитні установи відіграють важливу роль в акумуляції вільного грошового капіталу та його розміщення серед позичальників.

Небанківська фінансова установа (інститут) — це юридична особа, яка відповідно до законодавства України не є банком, надає одну або кілька фінансових послуг та внесена до Державного реєстру фінансових установ у порядку, установленому законодавством України. Фінансові посередники класифікуються за видами послуг, які вони надають своїм клієнтам. До небанківських фінансових установ належать: кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди і компанії.

Вони надають широкий спектр фінансових послуг, включаючи кредитування малого та середнього бізнесу, мікрокредитування та фінансові консультації [4]. Привабливість фінансових послуг і їх конкурентоспроможність обумовлені якістю їх надання та рівнем довіри клієнтів до фінансових посередників. Їх економічне призначення полягає в забезпеченні базовим суб'єктам грошового ринку максимально сприятливих умов для успішного функціонування [5]. Однак, з огляду на динамічний розвиток фінансового ринку і активізацію основних гравців у цьому сегменті – фінансових посередників, відбуваються структурні зміни в розподілі ролей і значущості на ринку фінансових послуг. Останнім часом небанківські фінансово-кредитні установи розвиваються активно і можуть представляти конкуренцію банкам [6].

Кредитна спілка — неприбуткова організація, заснована фізичними особами та їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Кредитна спілка є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг, передбачених Законом України «Про кредитні спілки». Кредитні спілки створюються з метою акумуляції заощаджень своїх членів та їх взаємного кредитування. Об'єднання громадян у кредитні спілки може здійснюватися за професійною, релігійною, територіальною або іншими ознаками, тобто ініціаторами їх утворення можуть виступати відповідно підприємства, профспілки, церковні громади, місцеві органи самоврядування. Спільність інтересів осіб, що формують кредитну спілку визначається потребами у дохідному розміщенні власних коштів та можливості оперативного отримання кредиту на власні потреби. Ресурси кредитних спілок формуються за рахунок вступних пайових внесків членів, а також їхніх подальших періодичних вкладів. Аналізуючи тенденції у світі та окремо в Україні, відзначаємо дві різні ситуації.

У світі кредитні спілки зростають за кількістю, членами та активами, тоді як в Україні відбуваються негативні зміни. Зокрема, відповідно до інформації, наданої Всесвітньою радою кредитних спілок, у світі станом на 2021 рік було

87,9 тис. кредитних спілок з майже 393,9 млн членів, охоплюючи 118 країн-членів ради. Середньосвітовий рівень проникнення склав 12,69%, в той час як в Україні цей показник становив лише 1,21%. В Європі та США кредитні спілки були значно поширенішими, за рівнем проникнення, наприклад, 61% в США, 5,5% в Польщі та 9,5% в Литві у 2021 році [9]. Український ринок кредитних спілок функціонує з часу відновлення незалежності і, за інформацією НБУ, досяг піку в 2008 році, перед світовою фінансовою кризою. Після того ринок знову розквітав у 2010–2013 роках, але події, пов'язані з агресією росії та економічним спадом в 2014 році, мали негативний вплив на діяльність кредитних спілок.

У кредитних спілках аграрні підприємства приваблюють простота процедури отримання кредиту, максимальна наближеність їх до безпосередніх отримувачів послуг, нижчі відсоткові ставки, стимулювання дострокового погашення кредиту, змога отримати кредит на умовах спрощеної схеми.

Страхова компанія — це юридична особа, яка залучає кошти клієнтів під певні зобов'язання і сплачує цим клієнтам визначену суму коштів у разі настання страхового випадку. Страхові компанії відіграють важливу роль як на ринку фінансових послуг, так і на ринку цінних паперів, виступаючи там поряд з інститутами спільного інвестування та пенсійними фондами в ролі великих інституційних інвесторів. Страхові внески використовуються страховими компаніями для придбання державних та корпоративних облігацій, акцій, заставних та інших цінних паперів. Основними активами страхових компаній є цінні папери.

Ломбард — спеціалізована кредитна установа, яка надає короткотермінові позики під заставу (заклад) особистого майна позичальника. Залежно від спеціалізації, у ломбардах приймають дорогоцінний метал, побутові речі, також можна закласти нерухомість. Ломбарди надають фінансову допомогу швидко і без зайвих формальностей і кредитна історія позичальника не враховується при прийнятті рішення щодо надання позики. Проте, кредити, які надаються ломбардами, супроводжуються значною переплатою, можливими штрафами за

прострочення виплат, а також можливістю продажу заставного майна без попередження.

Лізингові компанії – організації, які придбавають предмети довгострокового кредитування (машини, обладнання, транспортні засоби тощо) і надають їх у довгострокову оренду (на 5–8 років і більше) орендарю, яка поступово сплачує їй вартість взятого в оренду майна. Актуальність та потреба розвитку лізингу в Україні зумовлена, в першу чергу, потребою великої кількості підприємств в оновленні обладнання і значним рівнем зношення основних фондів (80 %). Лізинг – це відносно доступний інструмент, який стимулює інновації на виробництві та підвищує конкурентоспроможність. Порівняно з довгостроковим кредитуванням, лізинг набагато доступніший хоча б тому, що тут не потрібна застава.

Інвестиційні фонди – це фінансові посередники, які акумулюють ресурси групи інвесторів та передають їх в управління інвестиційному управляючому. Поряд із депозитами в банках, вклади в інвестиційних фондах є найпопулярнішими інструментами для збереження та примноження заощаджень приватних осіб. Такий фонд може мати за мету набагато ширше коло об'єктів для інвестування, ніж можуть собі дозволити окремі інвестори. Світова практика показує, що інвестиційні фонди складають велику частину від усього обсягу комерційної діяльності на фондових біржах.

Професор П.Т. Саблук наголосив на тому, що в аграрній сфері інноваційна продукція створюється за рахунок різних джерел фінансування: власних, залучених кредитних та позичених, бюджетних та позабюджетних коштів, грантів на розвиток науки тощо. Періоди реалізації інноваційних проектів можуть бути короткостроковими (1–3 роки – елітне насіння, засоби захисту рослин), середньостроковими (3–10 років – норми й нормативи, системи машин) і довгостроковими (порода, сорт) [3, с. 203]. Описані вище інвестиційні проекти рівень окупності мають різний і ступінь ризику також, саме тому вони вимагають залучення різноманітних фінансових інструментів і потребують залучення в

інвестиційний процес фінансових інститутів зі специфічними ринковими функціями.

В.В. Корнеєв характеризує фінансових посередників як спеціалізованих операторів фінансового ринку, кредитно-інвестиційні установи, що пропонують і реалізують фінансові послуги як особливий товар на умовах провадження виняткових і поєднаних видів діяльності [5, с. 78].

Отже, дослідивши погляди різних учених стосовно сутності фінансового посередництва, пропонуємо власне узагальнення терміну «фінансові посередники»: це фінансові установи, що виконують спеціалізоване обслуговування клієнтів стосовно питань акумуляції вільних фінансових ресурсів для отримання прибутку.

1.3. Методологія оцінки та визначення показників фінансової забезпеченості підприємств аграрного сектору

Станом на сьогодні більшість проблем з якими зіштовхнулися аграрні підприємства були спричинені військовими діями росії проти України, і ці проблеми відобразилися на діяльності підприємств аграрного сектору економіки, як і всієї економіки в цілому. Оскільки 68,5 % землі України використовується для сільського господарства, сільськогосподарський бізнес є «опорою» як для післявоєнної відбудови країни, так і для її забезпечення продовольством і ресурсами під час війни в тому числі. Необхідність залучення інвестицій для існування, виживання, функціонування та подальшого розвитку підприємств стає все більш актуальною внаслідок руйнування інфраструктури аграрного сектору, що потребує відновлення та відбудови. Основною перешкодою на цьому шляху є високий рівень невизначеності війни, що зупиняє інвесторів вкладатися в Україну, що, у свою чергу, погіршує наявні проблеми в аграрному секторі. За цих обставин складається ситуація, коли ніби бажання і є, але в той же час ризики часто переважають інтерес того чи іншого інвестора.

Протягом останніх років кредитування, що притаманне діяльності будь-якого суб'єкта економіки, відіграє все помітнішу роль для сільськогосподарських підприємств, оскільки є одним з важливих способів залучення зовнішніх ресурсів для життєдіяльності підприємств. Для підприємств аграрного сектору кредитування має свої особливості, оскільки обумовлені специфікою їх діяльності та виробничого циклу.

Під кредитоспроможністю позичальника прийнято розуміти його здатність повністю і вчасно розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями перед банком. Кредитоспроможність будь-якого підприємства формується як результат його фінансово-економічної діяльності і певною мірою відображає коректність використання фінансових ресурсів.

В умовах сьогодення, які визначаються кризовими ситуаціями через війну метою оцінки кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства є отримання кредитором кількісної та якісної оцінки діяльності позичальника, з урахуванням її динаміки, на підставі чого він оцінює ризик кредитування та приймає рішення щодо можливості й умов кредитування або відмови позичальнику.

Кредитоспроможність сільськогосподарського підприємства має оцінюватися з огляду на наявність економічних, агрокліматичних, фінансових і юридичних передумов для одержання кредиту та його спроможності у повному обсягу й у визначений кредитною угодою термін повернути кредит, враховуючи всю сукупність чинників ризику.

Історично склалося, що існує безліч факторів, що впливають на кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств. О. Стахів виділяє шість груп факторів ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: потенціал сільськогосподарського виробництва, стійка стратегія, оптимальна структура та суперництво, попит на продукцію підприємства, споріднені та супутні галузі, конкурентоспроможність продукції, політика держави [20].

Кредитоспроможність варто розглядати через комплекс критеріїв і показників, які можна групувати за цільовим напрямком. Сюди варто віднести оцінку ліквідності, оцінку забезпеченості капіталом, оцінку майнового стану, оцінку ділової репутації та економічної ефективності діяльності підприємства.

Аналіз цих показників дасть змогу всебічно вивчити підприємство для розуміння потенційних вигід як кредитоодержувача та вагомих ризиків втрати ресурсу в разі некоректної оцінки суб'єкта господарської діяльності.

Ліквідність характеризує здатність підприємства швидко перетворити активи на гроші. Оцінюючи ліквідність підприємства, аналізують достатність поточних (оборотних) активів для погашення поточних зобов'язань – короткострокової кредиторської заборгованості.

Для власників підприємства недостатня ліквідність може означати зменшення прибутковості, втрату контролю та часткову або повну втрату вкладень капіталу. У випадку, коли власники несуть необмежену відповідальність, їх збитки можуть навіть перевищити початкові вкладення.

Для кредиторів недостатня ліквідність боржника може свідчити про затримку у сплаті процентів та основної суми боргу. Поточний стан ліквідності підприємства може також вплинути на відносини з покупцями (клієнтами) та постачальниками товарів та послуг. Такі зміни можуть призвести до неспроможності підприємства виконати умови контрактів та призвести до втрати зв'язків з постачальниками.

Ось чому ліквідності надається таке важливе значення. Якщо підприємство не може погасити свої поточні зобов'язання по мірі того, як настає строк їх оплати, його подальше існування ставиться під сумнів. Це відсуває всі інші показники діяльності підприємства на другий план.

Таким чином, при оцінюванні кредитоспроможності аграрного підприємства доречно враховувати як фінансові показники, що характеризують його фінансовий стан, так і нефінансові чинники, які описують фактичні та потенційні умови його господарювання.

Для аналізу ліквідності компанії визначимо перелік показників, по яких можна визначити стан справ в даній сфері:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності (обчислюється як відношення грошових засобів та їхніх еквівалентів і поточних фінансових інвестицій до поточних зобов'язань. Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно)

$$K_a = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{поточні фінансові інвестиції}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1.1)$$

- коефіцієнт поточної ліквідності (розраховується як відношення найбільш ліквідних оборотних засобів (грошових засобів та їх еквівалентів, поточних фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості) до поточних зобов'язань підприємства. Він відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами

$$K_a = \frac{\text{Грошові кошти} + \text{поточні фінансові інвестиції} + \text{дебіторська забор-ть}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1.2)$$

- коефіцієнт покриття(загальної ліквідності) (розраховується як відношення оборотних активів до поточних зобов'язань підприємства та показує достатність ресурсів підприємства, які можуть бути використані для погашення його поточних зобов'язань.

$$K_{\Pi} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1.3)$$

- Коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності підприємства власними оборотними засобами. Показує, яка частина оборотних активів підприємства фінансується за рахунок власних засобів підприємства

$$K_z = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Оборотні засоби}} \quad (1.4)$$

- Чистий оборотний капітал (розраховується як різниця між оборотними активами підприємства та його поточними зобов'язаннями. Його наявність та величина свідчать про спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання та розширювати подальшу діяльність)

- Питома вага власних оборотних засобів у покритті запасів (характеризує ту частину вартості запасів, яка покривається власними оборотними засобами)

Важливою групою показників є показники оцінки майнового стану та фінансової стабільності компанії, що є важливим процесом, який дозволяє визначити її фінансову спроможність, платоспроможність та перспективи розвитку. Ця оцінка є необхідною для прийняття різноманітних управлінських рішень, а також для зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори, партнери тощо.

Майнове становище підприємства характеризується сумою господарських активів, що знаходяться в його розпорядженні. Сума господарських активів являє собою узагальнену вартісну оцінку активів, що відображені в балансі підприємства. Зростання даного показника свідчить про нарощування майнового потенціалу. Фінансова стійкість компанії визначається її здатністю досягати стійкого фінансового стану та успішно утримувати його у тривалій перспективі. Це означає, що компанія має достатні ресурси для покриття своїх фінансових зобов'язань і операційних витрат, а також здатність ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі.

Аналіз майнового стану починається із дослідження капіталу, яким володіє підприємство та визначення змін які відбулися за аналізований період. Тенденції зміни майна підприємства слід пов'язувати з основними джерелами його формування. Для цього розглядаються показники пасиву балансу: підсумок, власний і позиковий капітал. Також варто перевірити доречність вкладення коштів в активи підприємства. За інших рівних умов, ознаками позитивного майнового стану досліджуваного підприємства є: збільшення підсумку балансу в кінці звітної періоду в порівнянні з початковим; перевищення темпів приросту оборотних активів над необоротними; перевищення величини і темпів росту власного капіталу над позиковим; зразкова рівність темпів приросту кредиторської та дебіторської заборгованості [12]

Проаналізуємо ключові показники даного блоку за річною звітністю компанії. Під ключовими показниками майнового стану розуміють наступні: коефіцієнт питомої ваги активної частини основних засобів (згідно з нормативними документами під активною частиною основних засобів розуміють машини, обладнання і транспортні засоби. Зростання цього показника в динаміці — позитивна тенденція), коефіцієнт зносу (показник характеризує частку зношених основних засобів у загальній їх вартості. Використовується в аналізі для характеристики стану основних засобів. Доповненням цього показника є так званий коефіцієнт придатності, коефіцієнт оновлення (показує, яку частину наявних на кінець звітного періоду основних засобів становлять нові основні засоби) та коефіцієнт вибуття (показує, яка частина основних засобів, з котрими підприємство почало діяльність у звітному періоді, вибула з причини зносу та з інших причин).

Фінансова стабільність – це здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання у поточний і майбутній періоди. Вона є важливим показником здоров'я бізнесу і впливає на його кредитоспроможність, інвестиційну привабливість та довготривале виживання.

Для визначення показників фінансової стабільності варто розрахувати наступні показники:

- коефіцієнт незалежності (автономії), який показує, яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал. Він характеризує фінансову незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності.

$$K_3 = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}} \quad (1.5)$$

- коефіцієнт залежності (цей показник є оберненим до попереднього коефіцієнта і показує скільки одиниць сукупних джерел припадає на одиницю власного капіталу)

$$K_3 = \frac{\text{Позичені кошти}}{\text{Валюта балансу}} \quad (1.6)$$

- коефіцієнт фінансового левериджу (співвідношення власних та позичених коштів), який характеризує скільки позичених коштів припадає на одиницю власного капіталу

$$K_{\phi} = \frac{\text{Позичені кошти}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.7)$$

- коефіцієнт маневреності (характеризує ступінь мобільності використання власного капіталу та показує яка частка власного капіталу підприємства знаходиться у мобільній формі (яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби) та дозволяє відносно вільно маневрувати капіталом. Чітких рекомендацій у значенні цього коефіцієнта немає, але вважається, що його значення повинно бути не менше 0,2, що дозволить забезпечити достатню гнучкість у використанні власного капіталу:

$$K_{\text{м}} = \frac{\text{Власні оборотні кошти (чистий оборотний капітал)}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.8)$$

- коефіцієнт структури покриття довгострокових вкладень показує, яка частина основних засобів та інших оборотних активів профінансована зовнішніми інвесторами, тобто належить останнім, а не власникам підприємства. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{с}} = \frac{\text{Довгострокові зобов'язання}}{\text{Необоротні активи}} \quad (1.9)$$

Дані коефіцієнти можуть надати всебічний огляд та на основі них можна зробити певні висновки щодо ефективності діяльності компанії.

Поряд з фінансовою стабільністю варто також проаналізувати ділову активність підприємства. Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівня та динаміки різних фінансових коефіцієнтів – показників оборотності запасів та капіталу підприємства, його дебіторської та кредиторської заборгованості, фінансового та операційного циклів та коефіцієнта стійкості економічного

зростання[16]. Виявлення тенденцій в даних показниках дадуть нам можливість зрозуміти яким напрямком рухається компанія «АгроРось». Аналіз ділової активності дозволяє проаналізувати ефективність діяльності підприємства в розрізі обертання фінансових ресурсів підприємства та їх якісного використання.

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників (коефіцієнтів): коефіцієнта оборотності активів, коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості, тривалості обертів дебіторської та кредиторської заборгованостей, коефіцієнта оборотності матеріальних запасів, коефіцієнта оборотності основних засобів (фондовіддачі) та коефіцієнта оборотності власного капіталу. Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів і в той же час характеризує якість управління, а також можливості потенційного розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 2.

ЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ТА ОЦІНКА КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «АГРОРОСЬ»

2.1. Сучасний стан кредитування аграрних підприємств небанківськими фінансовими інститутами в Україні.

В умовах війни традиційні механізми кредитування стають менш доступними через наявні проблеми, потенційні підвищені ризики та невизначеність майбутнього.

Розглянемо основні проблеми фінансового забезпечення аграрного сектору України в умовах війни (табл.2.1)

Таблиця 2.1

Проблеми фінансового забезпечення аграрного сектору України в умовах війни

Проблема	Суть проблеми
Зменшення доступності традиційних фінансових ресурсів	Фінансові установи обережно ставляться до кредитування аграрних підприємств через підвищені ризики неповернення кредитів, втрату заставного майна та нестабільну економічну ситуацію
Руйнування інфраструктури	Агресія росії призводить до знищення чи пошкодження сільськогосподарської техніки, складів, логістичних центрів та транспортних шляхів, що ускладнює виробництво та реалізацію
Зниження інвестиційної привабливості	Інвестори уникають вкладень в аграрний сектор через високі ризики, що пов'язані з війною, що обмежує можливості для розвитку та модернізації
Дефіцит робочої сили та міграція населення	Вимушене переміщення населення з районів бойових дій призводить до дефіциту робочої сили в сільськогосподарському виробництві, що впливає на обсяги та ефективність господарської діяльності
Відсутність ефективних механізмів страхування ризиків	Поточні системи страхування не враховують специфічних умов воєнного часу, що робить їх недостатньо ефективними для покриття втрат аграрних підприємств.
Нові податкові реалії	«На горизонті» нові податкові обмеження та зростання оподаткування бізнесу, що буде коригувати діяльність всіх секторів економіки

Джерело : сформовано автором на основі [7]

Отже, підсумовуючи тези таблиці вище можна дійти висновку, що сьогодення України досить хвилююче, нестабільне та знаходиться під великим впливом війни і з цим потрібно жити найближчі роки. Бізнес це зрозумів і почав пристосовуватися до нових реалій життя та умов ведення бізнесу. Досить яскраво це проявлялося в перший рік війни, коли була велика невизначеність та нерозуміння як діяти далі. Далі, завдяки Збройним силам України, Україна змогла вистояти і бізнес почав оживати, розуміючи що потрібно шукати способи адаптуватися. 2024 рік однозначно можна записати в актив держави та бізнесу у порівнянні з 2022 роком.

Війна в Україні призвела до суттєвих змін у функціонуванні аграрного сектору. Перш за все, державні витрати були перенаправлені на оборонні потреби, що зменшило доступні кошти для підтримки сільського господарства. Це створило необхідність пошуку альтернативних джерел фінансування, таких як міжнародна допомога, кредитні програми від міжнародних фінансових інституцій та приватних інвесторів.

Українські аграрії вже звикли працювати з кредитним і грантовим фінансуванням. Цьому сприяли й державні програми підтримки, й увага міжнародних партнерів та інституцій. Наприклад, державна програма кредитування «5-7-9» — одна з найпопулярніших серед аграріїв: лише за підсумками 2023 року 10,9 тис. господарств отримали 44,5 млрд грн за цією програмою, а за перший місяць 2024 року — понад 400 господарств отримали 1,6 млрд грн.

Таке зростання кількості кредитів може призвести до значного боргового навантаження на аграріїв, особливо з урахуванням наслідків бойових дій та війни. В той же час у малих та середніх підприємства аграрного сектору (з земельним банком до 200 га) можуть виникати складнощі із банківським кредитуванням через відсутність якісної фінансової звітності. Банку просто досить складно оцінювати їхню надійність та кредитоспроможність за вхідними даними.

Тому, окрім державних програм кредитування, банківського кредитування, фінансування з грантовою складовою від міжнародних фінансових організацій, грантів міжнародних проектів технічної допомоги, суб'єктам аграрного ринку варто звертати увагу на фінансові інструменти та продукти, які пропонує небанківський сектор.

Перш за все, варто враховувати, що ринок небанківських фінансових послуг контролює та ж інституція, що й ринок банківських послуг — Національний банк України (НБУ). Саме з 1 липня 2020 року Національний банк перейняв на себе функції регулятора ринку небанківських фінансових послуг(страхових, лізингових, факторингових компаній, кредитних спілок, ломбардів та інших фінансових компаній) і регулятором 2 089 небанківських фінансових установ на той момент. З того часу після аудиту НБУ кількість фінансових установ на ринку суттєво змінилася, оскільки значна кількість цих установ використовувалася задля обходу законодавчих і регуляторних вимог, у тому числі у сфері фінансового моніторингу, створюючи так званий регуляторний арбітраж. НБУ в ході перевірок виявив велику кількість компаній на всіх сегментах небанківського ринку з від'ємним значенням капіталу, фінансові піраміди на ринку страхування і на ринку кредитних спілок(ідеться про страховиків, які паразитували на обов'язкових видах страхування та демпінгували, продаючи поліси, водночас не виконуючи свої зобов'язання перед клієнтами із сплати страхового відшкодування, або допомагали відмивати кошти та приховувати прибутки з метою ухилення від сплати податків), кредитні спілки, які роками не надавали достовірну звітність регулятору, водночас збираючи вклади і розміщуючи їх у сумнівні за якістю активи; фінансові компанії, які кредитували населення під захмарні відсотки, користуючись недостатнім рівнем фінансової обізнаності, використовували недобросовісну рекламу і просто обдурювали клієнтів, заганяючи їх у кредитну кабалу.

Значна частина цих установ мала незрозумілу структуру власності, їх майно та фінанси існували лише на папері. Часто структура власності компаній не давала змоги визначити реального власника. Поширеною практикою було

створення так званої циклічної структури, коли фінустанова де-факто володіла сама собою. Очевидно, що ринок потребував повного перезавантаження.

НБУ за 4 роки існування закону про «спліт» (Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення функцій державного регулювання ринків фінансових послуг» і Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг», прийняті Верховною Радою, відповідно, 12 і 20 вересня 2019 року.), що передбачав перехід регулювання частини небанківського сектору від Нацкомфінпослуг (НКЦБФР) до НБУ, провів інвентаризацію чинного регулювання, запровадив "перехідні" постанови про особливості застосування документів попереднього регулятора, розробив зміни до законодавства щодо захисту прав споживачів при врегулюванні простроченої заборгованості, почали оздоровлення ринку (зобов'язав компанії розкрити своїх реальних власників, провів тисячі перевірок небанківських фінансових установ, у тому числі в межах процедур безвиїзного нагляду, провів інформаційно-просвітницьку роботу з громадськістю, роз'яснюючи споживачам норми законодавства, їх права та обов'язки).

У 2023 році парламент ухвалив розроблені за участю Нацбанку зміни до законодавства "про відповідальне кредитування" та секторальні закони – про фінансові послуги та фінансові компанії, про страхування, про платіжні послуги, про фінансовий лізинг. Ці закони і затверджені протягом 2023 року регуляції НБУ суттєво посилили вимоги до учасників ринку щодо прозорості структур власності, корпоративного управління, підвищення стандартів ринкової поведінки.

В умовах війни та активної трансформації небанківський фінансовий ринок почуває себе досить добре. Протягом 2023 року завдяки поліпшенню безпекових умов на підконтрольній Україні території учасники ринку почали відновлювати діяльність. Окремі сегменти, зокрема страхові компанії та фінансові компанії, навіть збільшили обсяги активів та фінансових послуг. Хоча ці обсяги були меншими за довоєнні, значна частина установ отримала прибутки.

Варто тільки подивитися як змінилася кількість учасників ринку небанківських фінансових інститутів за період регулювання НБУ (рис.1.)

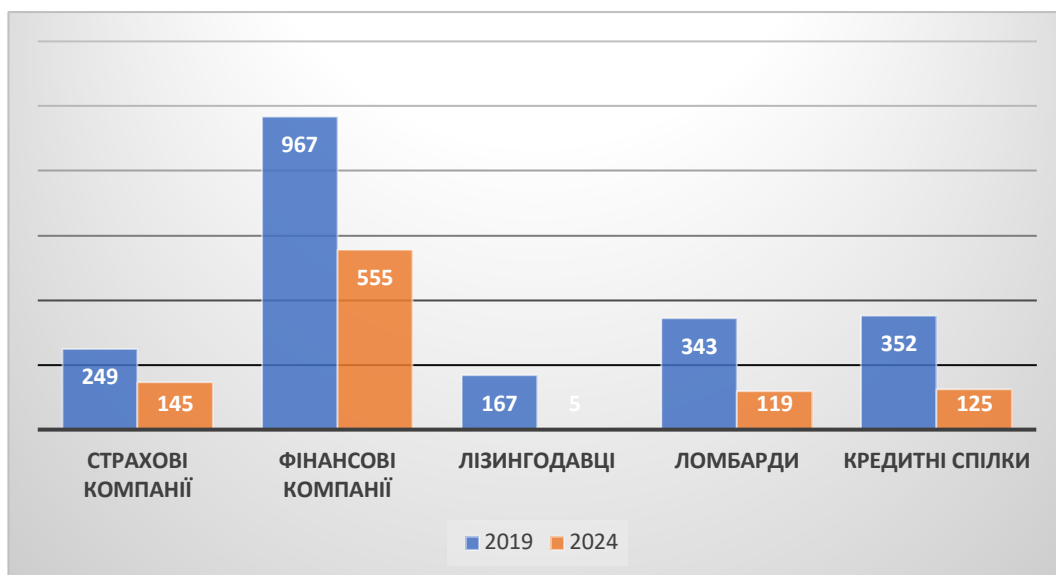

Рис. 2.1. Чисельність фінансових установ в Україні протягом 2019-2024 років

Джерело: сформовано на основі [8]

На початку червня під наглядом НБУ працювали 95 страховиків та 40 страхових брокерів, 125 кредитних спілок, 555 фінансових компаній, п'ять лізингових та 74 колекторські компанії, 119 ломбардів, 20 платіжних установ.

Просто для порівняння – кількість банків у 2024 році становила 63.

За чотири роки кількість гравців у небанківському сегменті фінансового ринку скоротилася вдвічі. Більшість припинила діяльність добровільно, відмовившись від усіх ліцензій через відсутність у власників бачення подальшого розвитку. Деяка кількість установ була виключена з реєстру за рішенням регулятора, зокрема через невиконання ліцензійних умов. Очищення сегменту триває і надалі.

Останні роки відзначали інтенсивний розвиток кредитного сектору в небанківській фінансовій сфері, за що відповідають фінансові компанії, такі як факторингові, лізингові та інші кредитні установи. Ці типи фінансових інститутів за останні роки визначаються найшвидшим нарощуванням своїх активів. У 2 кварталі 2023 року обсяги активів страховиків і ломбардів дещо зросли з 63 млрд.грн у 2019 році до 71 млрд.грн у 2 кварталі 2023 для страхових

компаній та з 4,26 млрд. грн до 4,54 для ломбардів відповідно, кредитних спілок та фінансових компаній – помітно знизилися, хоч до 2023 року мали позитивне зростання (рис. 2.2).

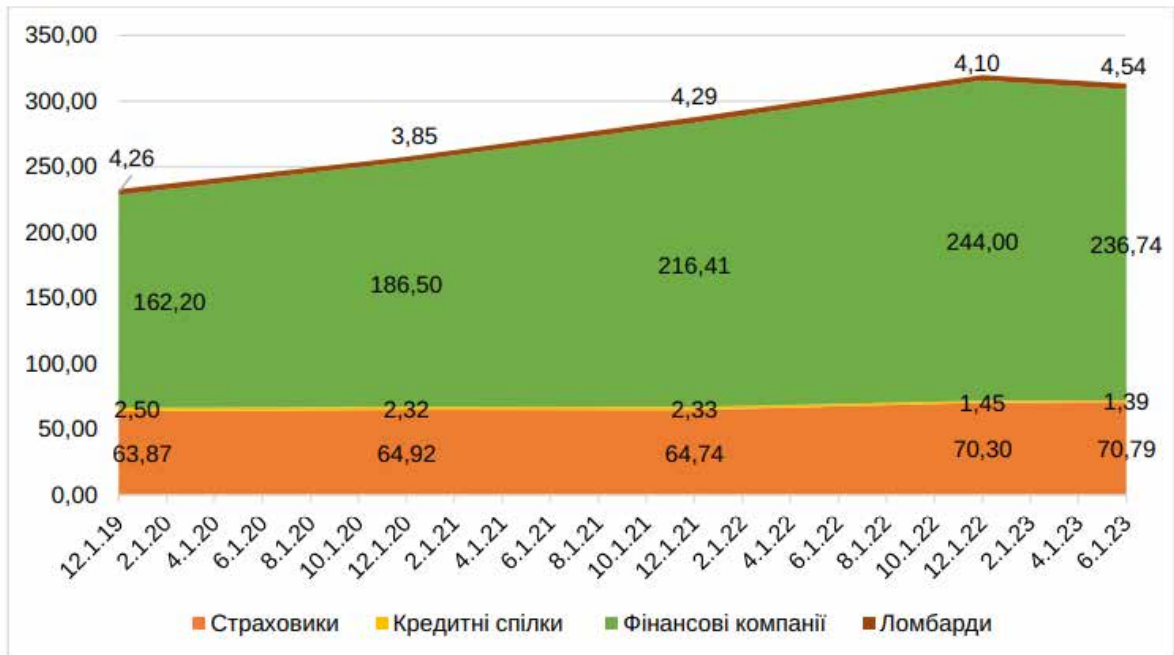

Рис. 2.2. Структура активів ринку небанківських фінансових інститутів

Джерело: [6]

Більша частина фінансових послуг, наданих фінансовими компаніями, стосуються кредитів, і зараз в небанківському фінансовому секторі лідирують ті фінансові установи, які володіють найвищим кредитним потенціалом. Вони можуть значно прискорити розвиток сфери кредитування, створюючи конкуренцію банкам. Фінансові компанії є лідерами серед небанківських фінансових установ у зростанні, збільшуючи свої активи та обсяги послуг найшвидше. Можна припустити, що у найближчому майбутньому вони займуть суттєву частку на ринку небанківського споживчого кредитування.

Проаналізуємо економічну ефективність діяльності НФІ протягом останніх років (рис.2.3).

Рис. 2.3. Чистий прибуток компаній небанківського сектор, млн грн.

Джерело: звітність НБУ щодо небанківського сектору 2023 року [11]

За даними графіка можна зробити висновок, що всі небанківські установи показали прибутковість у 2023 році, що справді свідчить про «оздоровлення» даного сектору та зростання ролі даних інститутів в кредитування та обслуговуванні економіки України в даний час.

Розглянемо також по видах інститутів детальніше за схожий період (рис. 2.4). Тут варто розглянути в першу чергу кредитні спілки. У IV кварталі 2023 року кварталі обсяг активів кредитних спілок дещо зріс, хоча в цілому за рік скоротився на 2%. За квартал з реєстру виключено 10 установ (29 за рік) – переважно ті, що не залучали депозитів. Обсяг нових кредитів зменшився на 2% за квартал через зниження обсягу всіх позик, крім бізнес-кредитів. Це відобразилося у скороченні кредитного портфеля на 3.5% порівняно з III кварталом і на 2% – з кінцем 2022 року.

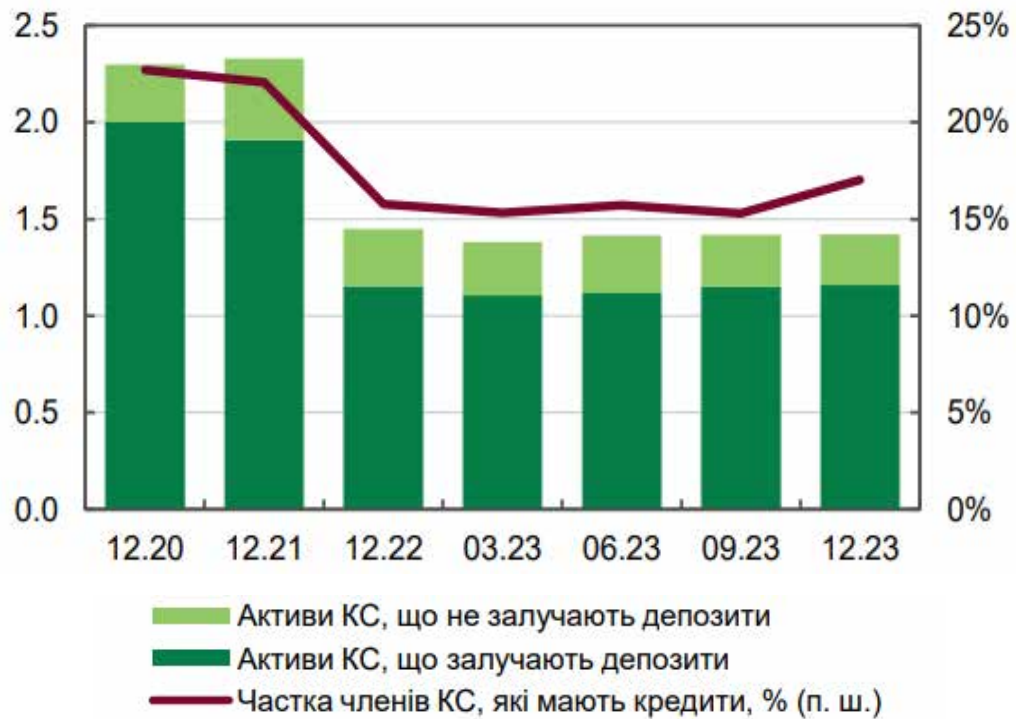

Рис. 2.4. Загальні активи кредитних спілок і частка членів кредитних спілок, які отримали кредити, млрд грн.

Джерело: звітність НБУ щодо небанківського сектору 2023 року [11]

Заявлена середня частка простроченої більш як на 90 днів основної суми кредитів знизилася за квартал на 2 в. п. до 26% (рис.2.5). Операційні доходи кредитних спілок протягом кварталу знизилися, зокрема чистий процентний дохід скоротився на 11% (-15% р/р). Передусім дещо знизилися процентні ставки за всіма видами позик. Водночас адміністративні витрати зросли на 23% (-6% р/р) та перевищували операційні доходи. Попри свою операційну неефективність установи отримали помірний прибуток за рахунок зниження резервів під кредитні збитки. Незначний прибуток підвищив роль власних коштів у фондуванні кредитних спілок. Натомість на 12% зменшилися обсяги додаткових пайових внесків через повернення коштів вкладникам і вихід з ринку установ. Депозити скоротилися лише на 1%.

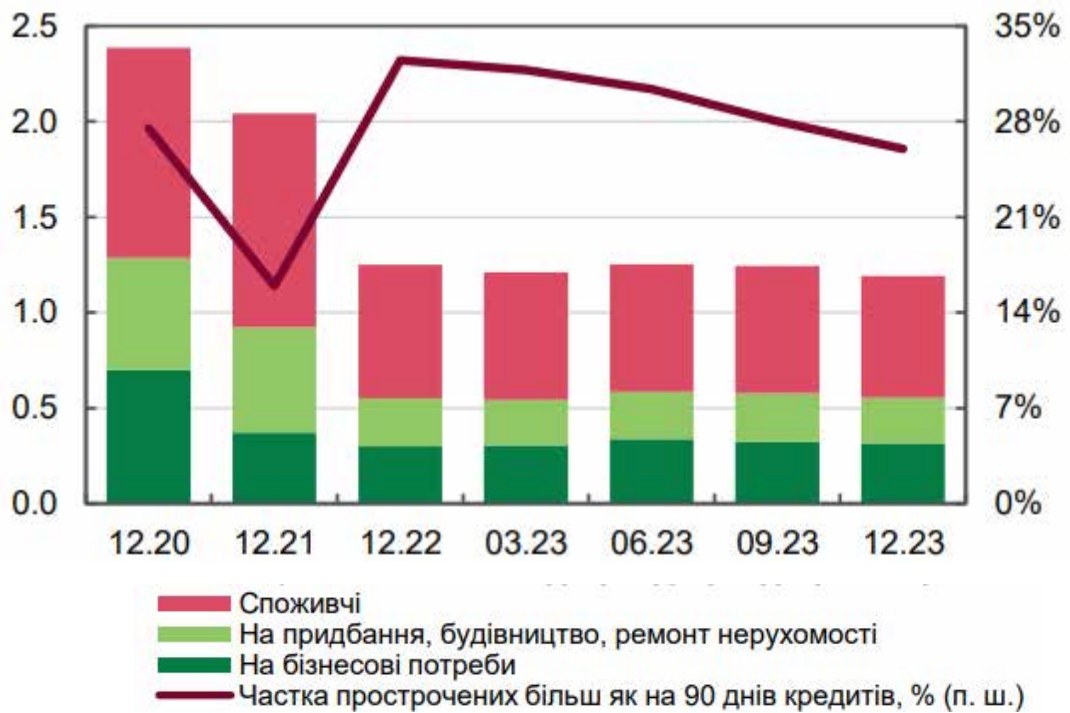

Рис. 2.5. Загальні активи кредитних спілок і частка членів кредитних спілок, які отримали кредити, млрд грн.

Джерело: звітність НБУ щодо небанківського сектору 2023 року [11]

Вихід з ринку низки фінансових компаній у IV кварталі 2023 року дещо вплинув на обсяг активів сегмента – він знизився на 1.0%, однак у річному вимірі зріс на 2.7%. (рис.6). Обсяги всіх видів фінансових послуг, крім кредитів, зменшилися. Другий квартал поспіль фінансові компанії нарощували кредитування.

Рисунок 2.6. Структура зобов'язань фінансових компаній, млрд грн

Джерело: звітність НБУ щодо небанківського сектору 2023 року [11]

У IV кварталі обсяг наданих кредитів зріс на 10.7%, водночас обсяг нових кредитів бізнесу збільшився на 10.5%, а населенню – на 11.1%. За весь 2023 рік було надано на 70% більше позик населенню, ніж у 2022 році, але це все ще на 40% менше, ніж у 2021 році. Операції лізингу скоротилися на 18% за квартал, передусім у ЮО-лізингодавців. Нові лізингові угоди, як і раніше, уклалися на придбання легковиків, сільськогосподарської техніки й вантажівок. За підсумками 2023 року фінансові компанії отримали 8.5 млрд грн прибутку, з них більше половини заробила державна “Укрфінжитло” – оператор програми “єОселя”(рис.2.7.)

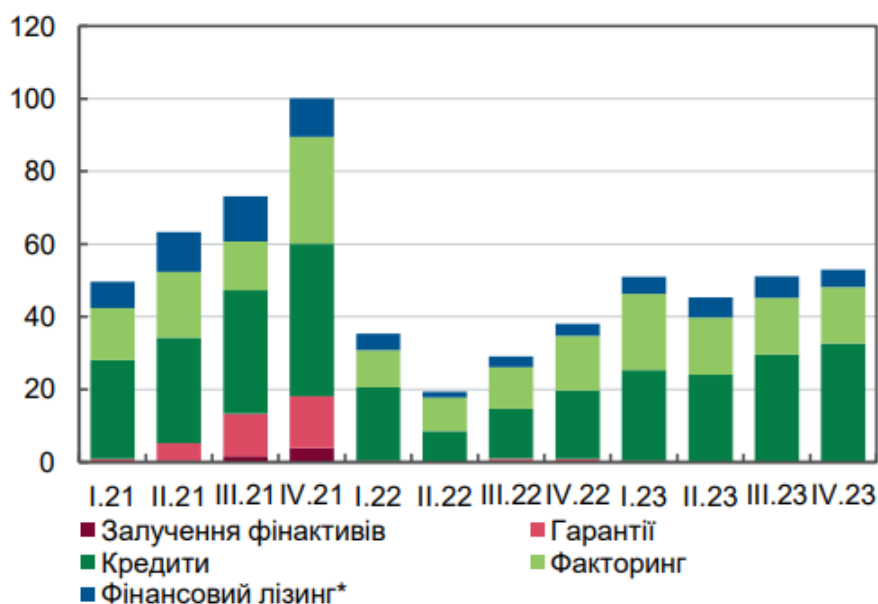

Рис. 2.7. Обсяг наданих фінансових послуг фінансовими компаніями за видами послуг (за квартал), млрд грн

Джерело: звітність НБУ щодо небанківського сектору 2023 року [11]

Її основні доходи формують процентні виплати за ОВДП у капіталі. Прибутковими були три чверті фінансових компаній. У IV кварталі діяльність ломбардів стагнувала. Обсяги активів та нових кредитів зменшилися. Процентні доходи ломбардів впали, проте сегмент отримав прибуток завдяки зменшенню адміністративних витрат. Показники рентабельності дещо знизилися наприкінці 2023 року. Власний капітал за рік зменшився.

Чотири квартали поспіль обсяг валового кредитного портфеля фінансових компаній збільшується. Залишки за кредитами домогосподарствам зросли на 3.8% (+20.2% р/р), а корпораціям – на 5.0% (+29.2% р/р). Відновлення кредитування населення фінансовими компаніями відбувається повільно, обсяги досі менші за довоєнні. Від початку повномасштабного вторгнення бізнес надалі є основним отримувачем нових кредитів. Обсяги кредитів підприємствам за квартал зросли на 10.5%, а населенню – на 11.1% (рис. 2.8)

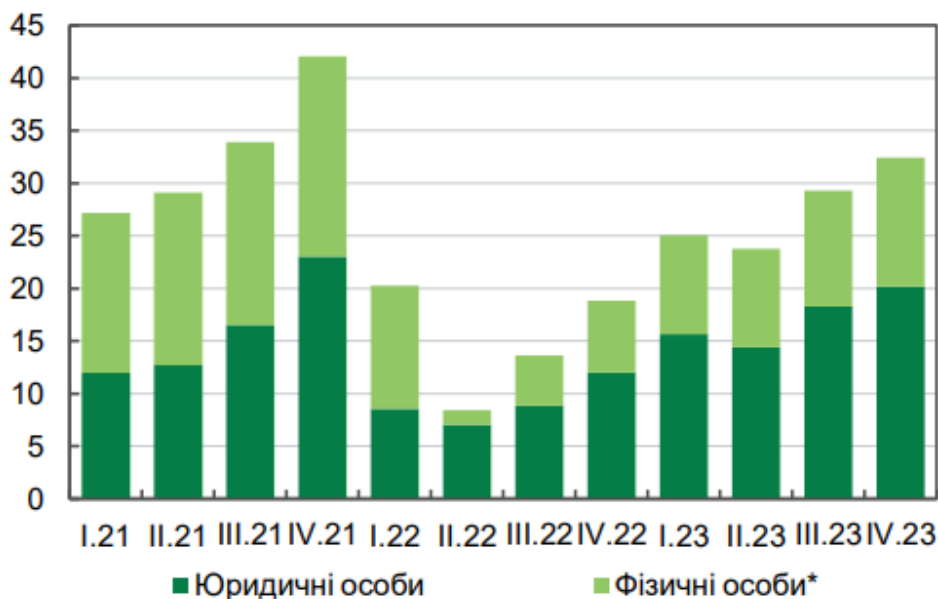

Рис. 2.8. Обсяг наданих протягом кварталу кредитів фінансовими компаніями за видами позичальників, млрд грн

Джерело: звітність НБУ щодо небанківського сектору 2023 року [11]

Також варто розглянути окремо стан справ в фінансовому лізингу протягом визначеного періоду. У IV кварталі 2023 року обсяг фінансового лізингу впав на 18% (+45% р/р) (рис.2.9).

Тут варто також зазначити, що війна спочатку обвалила ринок у 2022 році і лише протягом 2023 року він почав «оживати» та показувати тенденцію до зростання, хоча до довоєнних показників ще далеко.

Рис. 2.9. Обсяг договорів фінансового лізингу за обладнанням, млрд грн.

Джерело: звітність НБУ щодо небанківського сектору 2023 року [11]

Структура нових лізингових угод не змінилася: 93% договорів уклалися на придбання легковиків, сільськогосподарської техніки й вантажівок і ця тенденція зберігається останні роки, адже ринок лізингу фактично є більш розвиненим і більш адаптованим до реалій і життя українців.

Чим же фінансові посередники відрізняються від банків? Перш за все, вони не про кредитування, а про надання послуг. Тому ці послуги можуть обходитись дорожче за кредит. Власне, саме так зажили своєї поганої слави ломбарди та «швидкі гроші» — найвідоміші учасники ринку небанківських послуг, які захоплювали увагу ринку агресивною маркетинговою кампанією і водночас встановлювали захмарні відсотки за свої послуг, маніпулюючи та приховуючи різними «трюками» реальну ставку.

Проте, на ринку небанківського фінансування працюють і достойні довіри компанії, наприклад, фінансові, лізингові та факторингові компанії (як незалежні

компанії чи афільовані з банками), які мають чітко відпрацьовані і задукоментовані механізми фінансового обслуговування компаній.

Які можливості небанківського фінансування є в аграрного сектору? Варто відразу зазначити, що деякі фінансові продукти, про які піде мова, наприклад, лізинг та факторинг, пропонують як фінансові компанії, так і деякі банки, але зосередимо увагу на небанківському напрямку.

Лізинг - послуга лізингу допомагає фермерам здійснити капітальні інвестиції, провести переобладнання виробництва, отримати машини та техніку, добрива чи насіння. Українські фермери добре знайомі з цим інструментом, адже, за статистикою НБУ, частка договорів підприємств сільськогосподарської галузі стабільно становить понад 20% від загальної вартості договорів фінансового лізингу. Недолік лізингу в тому, що підприємство не отримує права власності на обладнання чи матеріали. Відповідно, з одного боку, фермер може обробляти свої поля новеньким трактором John Deere, але з іншого боку — він користується цим трактором, як орендованим майном, за правом користування, аж поки не сплатить всі платежі.

Це хороший інструмент, коли підприємство планує інтенсивний ріст, але ще не має достатніх коштів для значних великих інвестицій. За даними Світового банку, лідером у використанні лізингу є США (понад 10% лізингоотримувачів — аграрії), від старту активного використання цього фінансового продукту ще в 1950-х. Звідти інструмент отримав поширення в Японії та Німеччині.

Факторинг - ще одна можливість для аграрного підприємства швидко відновити обігові кошти та загалом прискорити оборотність обігових коштів — факторинг. Підприємство-продавець укладає дві угоди: з покупцем — про постачання товару з оплатою на виплат та з фінансовою компанією — про переуступлення права вимоги оплати. Кредитор частково фінансує постачання фермеру одразу після підтвердження постачання та виплачує залишок коштів після оплати від дебітора.

Держава повинна виступати центральним суб'єктом у процесі модернізації фінансових та економічних інститутів, і її роль не лише посилюється, але й

якісно змінюється в умовах трансформаційних перетворень. Забезпечення інституційних умов для стійкого довгострокового економічного зростання за рахунок внутрішніх ресурсів можливе завдяки інституційній модифікації, посиленню інтегративної взаємодії та комплементарності всіх видів інститутів. Розвиток цих інститутів сприятиме зміцненню довіри до економічних агентів [14]. Небанківські кредитні інститути мають намір і надалі активно розвивати кредитну діяльність, розробляти нові кредитні продукти, які були б привабливими для споживачів, та використовувати ефективні засоби для обмеження ризиків, з метою забезпечення своєї фінансової стійкості та надійності. У сучасних умовах споживачі кредитних послуг вимагають вдосконалення, підвищення якості, гнучкості та зниження вартості.

Однією з головних проблем розвитку небанківських фінансово-кредитних установ є обмежений інтерес до їх фінансових послуг порівняно із банками. Розширення спектру фінансових послуг від небанківських фінансово-кредитних установ та поглиблення їх спеціалізації в певних напрямках важливо для підвищення якості та забезпечення конкурентних переваг порівняно з банками. Однак, низький рівень довіри до них створює виклик щодо їх конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг у порівнянні з банками. Зокрема, конкуренція найбільш відчутна в області подібних фінансових послуг, які надаються як банками, так і небанківськими фінансово-кредитними установами.

Виходячи з проаналізованого, можна зробити висновки що саме вплинуло на дане фінансове забезпечення. Перш за все це зміни у фінансових потоках. Воєнний стан призвів до перерозподілу фінансового забезпечення, що спричинило суттєві виклики для аграрного сектору. Державні кошти були спрямовані на оборону та безпеку, що зменшило доступні кошти для підтримки сільського господарства. По -друге змінилися фінансові інструменти підтримки аграрного сектору. В умовах обмеженого бюджету важливу роль відіграють альтернативні джерела фінансування, такі як міжнародна допомога, кредитні програми від міжнародних фінансових інституцій та приватних інвесторів,

небанківське фінансування. Особливу увагу слід приділяти грантам та довгостроковим кредитам з пільговими умовами.

Перспективи розвитку небанківських фінансово-кредитних установ пов'язані із підвищенням їх конкурентоспроможності в порівнянні з банками. Це може бути досягнуто за допомогою заходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості, зменшення ризиків посередницької діяльності, впровадження нових фінансових технологій, посилення державного регулювання та орієнтацію на європейський досвід у сфері надання фінансових послуг. Небанківські фінансові інститути повинні продовжувати активно розвивати свою кредитну діяльність, вдосконалювати та розробляти нові кредитні продукти, які будуть цікавими для клієнтів. Для забезпечення своєї фінансової надійності та стабільності, вони повинні ефективно використовувати засоби обмеження ризиків.

2.2 Фінансово-економічна характеристика компанії ТОВ «АгроРось» та її забезпеченість фінансовими ресурсами

ТОВ «АгроРось» - представник низки компаній, що спробували себе на ринку фінансування небанківськими установами. Це товариство, що займається виробництвом і реалізацією високопродуктивного посівного матеріалу іноземної і вітчизняної селекції, постачанням оригінальних засобів захисту рослин виробництва провідних компаній світу, мінеральних добрив та добрив для позакореневого підживлення по всій території України. Компанія розпочала свою діяльність в 1994 році і за час свого існування зайняла одне з провідних місць на українському ринку засобів хімічного захисту рослин, насіння сільськогосподарських культур та сільськогосподарської техніки.

У 2014 році ТОВ «АгроРось» увійшла до рейтингу «200 найбільших компаній» за версією журналу Forbes, тим самим підтверджуючи свою успішну діяльність та сучасні методи управління. У 2015 році був запущений власний

зерносушильний комплекс. У 2020 році було відбулося відкриття сучасного насінневого складу європейського рівня.

Проаналізуємо товарну структуру запасів підприємства і динаміку змін даних запасів (табл.2.2)

Таблиця 2.2

Структура товарних запасів ТОВ «АгроРось», 2021-2023 роки

	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2021, %
Запаси, тис.грн.	397 582	337 357	404 869	101,8%
в т.ч.				
- ЗЗР	98 365	101 652	116 352	118,3%
- посівний матеріал	116 258	106 325	154 362	132,8%
- добрива	111 258	95 356	96 325	86,6%

Джерело: сформовано автором на основі публічної звітності компанії

З даних таблиці можна зробити висновок, що підприємство має стабільні товарні запаси на складах, і це зважаючи на війну в країні. Лише відбувається певне коригування в структурі товарних запасів протягом 2021-2023 років. Запаси добрив зменшилися на 13,4%, а запаси посівного матеріалу зросли на 32,8%. Це може бути спричинено зростання попиту на відповідні категорії товарів у компанії.

Для більше детального аналізу стосовно використання та забезпечення підприємства оборотними активами варто дослідити низку наступних показників, використавши фінансову звітність підприємства за останні 3 роки (табл.2.3).

Аналізуючи таблицю 2.3, варто зазначити те, що за весь досліджуваний період 2021-2023 рр. вартість середньорічна основних фондів мала позитивну динаміку і збільшилась у 2023 році в порівнянні з 2021 роком на 1,6%. Такі зміни переважно відбулися за рахунок збільшення засобів основних, на підприємстві здійснювали придбання автомобілів, тракторів, комбайнів та іншої техніки. Порівнюючи з 2021 роком у 2023 році середньорічна вартість оборотних засобів збільшилась на 8,8%.

Показники фондівдачі, фондоозброєності і фондомісткості з кожним досліджуваним роком мають тенденцію до зростання за рахунок збільшення вартості середньорічної фондів основних. А показник фондозабезпеченості в розрахунку на 100 га основних за досліджуваний період мав від'ємну динаміку.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки основних і оборотних засобів, рівень забезпеченості та ефективність їх використання

Показник	2021	2022	2023	Динаміка 2021/2023, %
Середньорічна вартість основних фондів , тис. грн.	38 315	37 315	38 946	101,6%
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	998 986	731 920	1 087 002	108,8%
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га угідь с.-г., тис. грн.	797	743	759	95,3%
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середньорічного працівника, тис. грн	649	691	906	139,5%
Фондовіддача в розрахунку на 1 грн. фондів основних, грн.	67	66	68	101,7%
Фондомісткість валової продукції, грн.	0,02	0,02	0,01	98,4%
Вартість оборотних фондів на 100 га угідь с.-г., тис. грн.	20 769	14 580	21 189	102,0%

Джерело: сформовано автором на основі публічної звітності компанії

Економічна ефективність підприємства – це важливий показник, який відображає, наскільки успішно підприємство використовує свої ресурси для досягнення поставлених цілей. Іншими словами, це співвідношення між досягнутими результатами і витраченими ресурсами.

Здійснюючи фінансово-економічну характеристику компанії «АгроРось», варто почати з фінансових показників діяльності компанії за звітний період та у порівнянні з попередніми, в той же час варто враховувати обставини, що зумовлювали формування даних показників, адже період, що ми аналізуємо – це період саме війни з агресором.

Для характеристики фінансової успішності діяльності компанії дослідимо динаміку доходу та прибутку компанії за період 2021-2023 роки (табл.2.4)

У 2023 році виручка від реалізації компанії зросла на 3,33% порівняно з 2021 роком. Основною причиною такого малого зростання були воєнні дії та загальний рівень інфляції. Рівень маржинальності (валовий прибуток в %) зріс на 87,43% в порівнянні з 2021 роком, що було зумовлено поряд з зростанням доходної частини також (за рахунок якісних залишків на складах компанії) і подальшою девальвацією гривні та порівняно високим попитом на сільськогосподарську техніку.

Таблиця 2.4

Базові показники діяльності компанії в 2021-2023 роках

<i>в тисячах гривень</i>	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2021
Виручка від реалізації (чистий дохід)	2 550 139	2 466 285	2 635 166	103,33%
Собівартість реалізованої продукції	2 385 505	2 259 714	2 326 599	97,53%
Валовий прибуток	164 634	206 571	308 567	187,43%
Валовий прибуток, %	6,46%	8,38%	11,71%	+5,25%
Операційні витрати та витрати на збут	68 563	86 521	81 105	118,29%
Операційний прибуток	61 195	86 606	168 331	275,07%
Чистий прибуток	54 162	78 080	148 681	274,51%
Чиста рентабельність, %	2,12%	3,17%	5,64%	+3,52%

Джерело: сформовано автором на основі публічної звітності компанії

Ріст операційних витрат та витрат на збут був зумовлений суттєвим ростом логістичних витрат (що було наслідком «страйкувальної» діяльності польських фермерів та кордонах з Україною в тому числі), ростом виручки від реалізації та відповідним ростом витрат на фонд оплати праці. Варто також зазначити, що досить високе зростання гривневих показників відбулося за рахунок девальвації гривні і фактично зростання вартості товарів та послуг в гривневому еквіваленті, оскільки в валютній калькуляції це зростання менш помітне. Варто також відмітити досить високе зростання чистого прибутку компанії (на 174,51% у 2023 році) та загальної чистої рентабельності діяльності на 3,52 пункти у 2023 році, що є показником зростання ефективності діяльності компанії та якісного управління. Та все ж варто також зазначити якісну роботу компанії з клієнтами,

підтвердженням довіри є суми авансів та те, що в таких складних умовах та часі фермери вирішили інвестувати в продукції компанії «АгроРось».

Тепер проаналізуємо динаміку виручки (чистого доходу) та прибутковості комерційної діяльності компанії за 2019-2023 роки і виявимо залежності та причини зміни (рисунок 10).

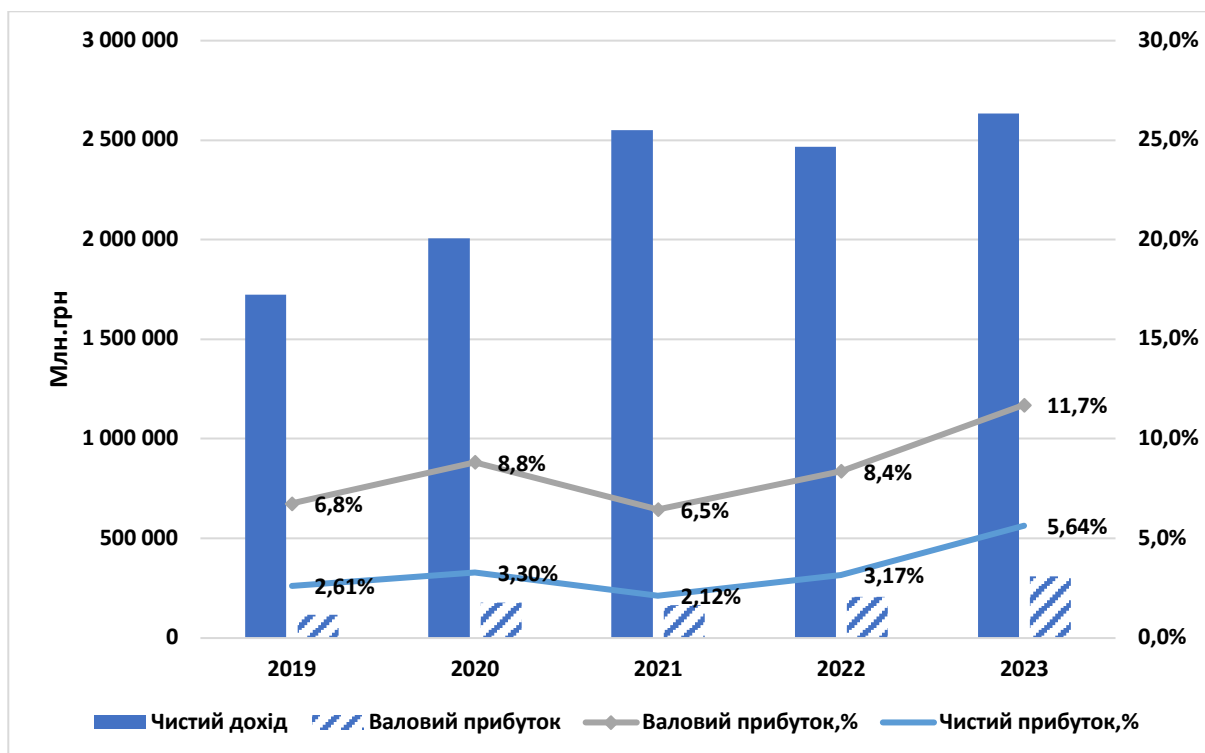

Рис. 2.10. Динаміка виручки та прибутку від реалізації за період 2019 – 2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі публічної звітності компанії

Проаналізувавши динаміку виручки та прибутку від реалізації за період 2019 – 2023 роки (рис.3) можна дійти висновку, що компанія демонструвала зростання валового прибутку в абсолютних величинах та певної нестабільності маржинальності у 2022 році. Це було зумовлено зменшення маржинальності певних реалізації продукції у 2022 році в період накопичення більших запасів та зростання операційних витрат. Ключовою причиною цього спаду було повномасштабне вторгнення росії в Україну та зрозумілі наслідки від цього для всієї економіки та населення. Та все ж в цілому можна констатувати якісне

зростання та ефективне реагування на нові виклики перед керівництвом компанії в сучасних реаліях.

Станом на 2024 рік акти збройної агресії російських військ надали руйнівного ефекту об'єктам української інфраструктури, призвели до тисяч смертей серед цивільного населення та спричинили суттєві негативні наслідки для громадян бізнесу та економіки України в цілому. Проте компанія «АгроРось» продовжує свою діяльність. Нижче перелічені основні фактори, які впливають на діяльність компанії під час або після вторгнення:

1. Контроль над активами (станом на жовтень 2024 року не було пошкоджень критично важливих активів, які перешкоджали б продовженню безперервної діяльності компанії, хоча активи компанії піддавалися обстрілам та були частково пошкоджені протягом повномасштабного вторгнення, інших суттєвих негативних наслідків для активів Компанії дотепер виявлено не було).

2. Вплив на платоспроможність клієнтів (в результаті блокування портів та прикордонних переходів в Польщі багато клієнтів компанії зіткнулися з проблемою експорту своєї продукції, на даному етапі цього циклу клієнти Компанії здійснюють експорт продукції через зерновий коридор чи європейські порти)

3. Питання ліквідності та стійкості (станом на жовтень 2024 року компанія підтримує стабільну ліквідність попри певні потенційні обмеження доступу до фінансування. Компанія не відчуває критичної потреби у залученні зовнішнього фінансування)

4. Питання, пов'язані із податковою системою (податкова звітність регулярно подається компанією «АгроРось» до уповноважених органів влади, які можуть накладати штрафні санкції в тому числі пеню за прострочення оплати штрафних санкцій)

5. Ризик ліквідності (це ризик невиконання фінансових зобов'язань Компанії на дату їх погашення). Підхід компанії до управління ліквідністю полягає у забезпеченні необхідного рівня ліквідності, що дає змогу вчасно погасити зобов'язання, що дозволяє уникнути додаткових витрат чи шкоди

репутації Компанії, керівництво компанії несе відповідальність за підтримку необхідного рівня ліквідності . Компанія управляє цим ризиком , підтримуючи достатні резерви та залучаючи позики від небанківських установ.

Підсумовуючи проаналізовані показники діяльності компанії та їх динаміку протягом останніх років , можна зробити висновок про справді ефективне управління та високий рівень кадрового забезпечення у компанії, які дають показники високого рівня, і що головне – тенденції до постійного зростання.

Раніше в першому розділі ми ознайомилися з методологією формування груп показників для якісної оцінки стабільності, ліквідності та активності підприємств аграрного сектору. Для цього ми визначили низку показників. Спробуємо провести детальний аналіз фінансового стану ТОВ «АгроРось».

Розрахуємо показники майнового стану компанії за 2021-2023 роки(табл.2.5).

Таблиця 2.5

Базові показники майнового стану компанії в 2021-2023 роках

Показники	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2021
коефіцієнт активної частини основних засобів	3,7%	4,9%	3,4%	-0,3%
коефіцієнт зносу	0,59	0,69	0,69	+10%
коефіцієнт оновлення	0,15	0,11	0,13	-0,02%
коефіцієнт вибуття	0,13	0,16	0,19	+0,06%
коефіцієнт мобільності активів	96,21%	95,78%	96,11%	-0,10%

Джерело: побудовано автором на основі публічної звітності компанії

Аналізуючи розрахунки в таблиці, варто відмітити низький рівень оновлення основних фондів (лише 0,13 в 2023 році) та високий рівень зносу основних фондів (0,69 у 2023 році). До позитивних моментів варто віднести досить високий рівень мобільності активів компанії, які можна швидко конвертувати в грошові активи.

Проаналізуємо дані показники компанії ТОВ «АгроРось» для виявлення тих чи інших тенденцій в ефективності діяльності компанії (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Показники фінансової стабільності компанії в 2021-2023 роках

Показники	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2021
Власний капітал, тис.грн.	240 803	318 358	460 039	191,0%
Валюта балансу, тис.грн.	1 038 301	764 173	1 130 956	108,9%
Оборотні активи, тис.грн.	998 986	731 920	1 087 002	108,8%
Чистий оборотний капітал, тис.грн.	201 488	286 105	449 274	223,0%
Довгострокові зобов'язання, тис.грн.	0	0	33 189	
Короткострокові зобов'язання, тис.грн.	797 498	445 815	637 728	80,0%
Коефіцієнт незалежності	0,23	0,42	0,41	+0,18
Коефіцієнт залежності	0,11	0,13	0,08	-0,03
Коефіцієнт фінансового лівериджу	0,01	0,01	0,01	
Коефіцієнт маневреності	0,84	0,90	0,98	+0,14
Коефіцієнт структури покриття довг.зобов'язань	0,00	0,00	0,18	+0,18

Джерело: побудовано автором на основі публічної звітності компанії

За даними таблиці вище можна дійти висновку, що ділова активність компанії зростала протягом 2021-2023 років, оскільки валюта балансу зростала на 8,09% і це є дуже позитивним моментом, оскільки це відбувається на фоні вторгнення росії в Україну.

Розрахунок показників фінансової залежності та незалежності за період 2021-2023 роки свідчить про те, що компанія все більше використовує власний капітал та все менше запозичений. Коефіцієнт незалежності виріс протягом 2021-2023 років на 0,18 пункти (з 0,23 у 2021 році до 0,41 у 2023 році) при оптимальному нормативному показнику 0,5. Хоча, показник ще не дотягує до нормативного, але варто відзначити якісну роботу фінансового департаменту та керівництва компанії та позитивну динаміку в цьому напрямку. Тут також варто відмітити майже відсутні довгострокові запозичення компанії у зовнішніх кредиторів, компанія залучає лише короткострокове фінансування.

Коефіцієнт фінансового левириджу компанії, який характеризує рівень ризику і економічну стабільність компанії (це співвідношення зобов'язань та власного капіталу) на кінець 2023 року знизився до показника 0,01, оскільки

обсяги запозичень компанією досить низький і керівництво має на меті використання саме власного капіталу без використання запозичених ресурсів без критичної на те потреби.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що компанія «АгроРось» рухається в сторону все меншої залежності від зовнішніх кредиторів, про що свідчать розраховані показники фінансової залежності та незалежності.

Розрахуємо вищевказані показники ділової активності для компанії ТОВ «АгроРось» та проаналізуємо їх динаміку (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Показники ділової активності компанії в 2021-2023 роках

Показники	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2021
Коефіцієнт оборотності активів	2,46	3,23	2,33	-0,13
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	5,27	7,67	4,75	-0,52
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,20	5,53	3,93	+0,73
Термін обороту дебіторської заборгованості	68,28	46,95	75,79	+7,51
Фондовіддача	93,80	120,13	117,09	+23,28
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	10,59	7,75	5,73	-4,86
Термін обороту кредиторської заборгованості	112,58	65,07	91,66	-20,93
Коефіцієнт оборотності активів	2,46	3,23	2,33	-0,13

Джерело: побудовано автором на основі публічної звітності компанії

Розрахувавши коефіцієнт оборотності активів (протягом періоду в межах норми 2,33), можна стверджувати, що на одиницю капіталу в компанії припадає 2,33 грн від реалізації продукції у 2023 році. Показник оборотності дебіторської заборгованості у 2023 становив 4,75, тобто він показує що кошти, втілені у розрахунках за реалізовану продукцію за відповідний період здійснили майже 5 обертів. Цей показник дещо знизився у порівнянні з 2021 році (коли становив більше 5,27), це було зумовлено зростанням обсягу дебіторської заборгованості саме у 2023 році на 14%. Розрахувавши також термін дебіторської заборгованості, я визначив що в середньому у 2023 році цей термін становив

75,79 дні і цей термін виріс протягом останніх 3 років. Значення показника у динаміці за останній період збільшується, це вказує на проблеми з одержанням дебіторської заборгованості від клієнтів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зріс за вказаний період на 0,73 пункти і становив 3,93 у 2023 році, що показує саме кількість обертів кредиторської заборгованості. Розрахувавши також термін кредиторської заборгованості, я визначив що в середньому у 2023 році цей термін становив 91,66 день і цей термін зменшився протягом останніх 3 років на 21 день, що свідчить про термін, протягом якого компанія сплачує борги кредиторами зменшується, що є позитивним моментом [10].

Також варто зазначити, що у 2023 році відбулося перевищення терміну погашення кредиторської заборгованості над дебіторською, що свідчить про покращення платоспроможності підприємства в майбутньому, хоча дана тенденція не спостерігалася ще у 2021 році.

Проаналізувавши коефіцієнт оборотності власного капіталу та оборотності активів за 3 роки (зниження обох показників) можна дійти висновку, що в даному аспекті керівництво не досить вправно реалізовує політику ефективного використання активів компанії. Це може бути пов'язано з надлишковими чи не досить високоліквідними запасами товарів, що знижує показники оборотності. Керівництву варто звернути увагу на динаміку даних показників та прийняти певні рішення щодо коригування політики управління запасами.

2.3. Кредитоспроможність та її якісна оцінка підприємства ТОВ «АгроРось» як суб'єкта кредитних відносин

Фінансовий стан аграрних підприємств впродовж останніх років, в тому числі по причині війни, є нестійким, дефіцит власних фінансових ресурсів для підприємницької діяльності ставить аграрні підприємства в положення ненадійних контрагентів для фінансових установ, оскільки при кредитуванні надають перевагу тим підприємствам, які проводять успішну господарську

діяльність, є прибутковими, мають стабільний та стійкий фінансовий стан, можуть надавати в заставу ліквідне майно, не мають простроченої заборгованості перед іншими кредиторами і податковими органами, ведуть прозору з точки зору публічності, діяльність.

Перш ніж планувати залучення капіталу шляхом одержання позик від спеціалізованих установ, фінансові служби підприємства повинні оцінити можливість залучення кредитних коштів. Для цього доцільно провести аналіз відповідності параметрів діяльності підприємства критеріям кредитоспроможності, які вимагаються тією чи іншою установою.

Варто зазначити той факт, що оцінюючи кредитоспроможність позичальника, кредитні експерти підбирають свій набір показників, які, на їхню думку, дозволяють зробити об'єктивні висновки про потенційну здатність підприємства виконувати свої зобов'язання за рахунок внутрішніх фінансових джерел. У табл. 6.6 наведено найпоширеніші із згаданих показників.

Завдяки аналізу робиться висновок про здатність підприємства обслуговувати свої борги. Об'єктивність висновків підвищується в результаті порівняння значень отриманих показників з рекомендованими, середньогалузевими, а також у динаміці.

Розрахуємо показники ліквідності для компанії «АгроРось» (табл.2.8)

Таблиця 2.8

Показники ліквідності ТОВ «АгроРось»

Показники	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2021
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,04	0,07	0,10	+0,06
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,22	0,65	0,75	+0,53
Коефіцієнт покриття	1,25	1,64	1,70	+0,45
Питома вага оборотних засобів	0,96	0,96	0,96	
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	0,20	0,39	0,41	+0,21
Чистий оборотний капітал	201 488	286 105	449 274	222,98%

Джерело: побудовано автором на основі публічної звітності компанії

Аналізуючи розрахунки в таблиці, варто зазначити, що абсолютна ліквідність підприємства перебувала на середньому рівні, а саме: від 4% до 10% (у 2023 році) поточних зобов'язань може бути погашено негайно. Важливим є те, що в даному аспекті присутня позитивна динаміка.

Показник абсолютної ліквідності характеризує платоспроможність підприємства на дату складання балансу і показує, яку частину короткострокових зобов'язань воно має можливість погасити негайно. Висновки щодо майбутньої платоспроможності позичальника на основі аналізу цього показника робити недоцільно. Однак при оцінці кредитоспроможності підприємства банк звертає увагу на потенційну платоспроможність позичальника. Оптимальною вважається ситуація, коли показник абсолютної ліквідності знаходиться на рівні 0,2 (20%). З метою забезпечення стабільної поточної платоспроможності підприємства можуть формувати резерви ліквідності (наприклад, поточні фінансові інвестиції) чи вдаватися до залучення контокорентних кредитів (овердрафту).

Діапазон значень коефіцієнта поточної ліквідності перебуває в межах від 0,22 до 0,75, головним чином, за рахунок накопичених обсягів дебіторської заборгованості. Зважаючи на те, що за несприятливих умов функціонування фінансовий ризик неповернення дебіторської заборгованості зростає, перебування коефіцієнта швидкої ліквідності на рівні 0,75 у 2023 році свідчить про нестабільну платоспроможність підприємства.

Нормативне значення показника поточної ліквідності повинно дещо перевищувати 100 %. Відношення монетарних оборотних активів (різниця між загальною сумою оборотних активів і запасів) та короткострокових зобов'язань повинно перевищувати одиницю. Зазначимо, що по підприємствах в європейських країнах середнє значення цього показника загалом є меншим за 100 % і перебуває на рівні 80—90 %. У середньому по вітчизняних підприємствах значення показника ліквідності другого ступеня становить близько 60—70 %. Показник характеризує очікувану платоспроможність підприємства в короткостроковому періоді, тобто періоді, що дорівнює середній

тривалості одного обороту дебіторської заборгованості за умови її своєчасного погашення.

Показники покриття (загальної ліквідності) знаходяться на високому рівні, можна стверджувати, що загалом підприємство можна вважати успішним, оскільки показник покриття зростає і на сьогодні є вищим за норматив 1 (1,7 у 2023 році, зростання +0,45 пунктів за 3 роки).

Показник покриття є одним з тестів, на основі якого можна перевірити рівень дотримання золотого правила фінансування. Він характеризує платоспроможність підприємства в середньостроковому періоді. Значення цього показника має перевищувати 100 %. В економічно розвинутих країнах нормальною вважається ситуація, коли значення цього показника знаходиться в межах 150 %. У Німеччині, наприклад, середнє значення даного показника по промислових підприємствах становить близько 135 %. В Україні в середньому по підприємствах значення цього показника дорівнює 105 %.

Підсумовуючи, варто зазначити, що ліквідність компанії «АгроРось» знаходиться на середньому рівні, в компанії є позитивні вектори розвитку фінансової стабільності та платоспроможності, компанія здатна в короткі строки погашати свої поточні зобов'язання, хоча до ідеального співвідношення ще є куди зростати.

В попередніх розділах ми дослідили забезпеченість компанії «АгроРось» фінансовими ресурсами, в тому числі кредитними зобов'язаннями. Ми виявили, що компанія залучала в першу чергу короткострокове фінансування. Дане фінансування здійснювалося банківськими установами та небанківськими фінансовими інститутами. Розглянемо динаміку отримання позикових коштів компанії від зовнішніх кредиторів за період 2021-2023 роки (табл.2.9).

Отже, за даними таблиці можна зробити висновок, що компанія досить мало залучає кредитні кошти без критичної на те потреби і показник обсягів залучення кредитних коштів зменшується за останні роки (на 9,2%).

Таблиця 2.9

Динаміка отриманих позик ТОВ «АгроРось» у 2020-2023 роках

	2020	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2020
Отримано позик, грн	251 500	228 091	220 000	207 000	90,8%
в тому числі:					
банки	113 000	119 000	169 000	132 000	110,9%
фінансові установи	138 500	109 091	51 000	75 000	68,7%

Джерело: побудовано автором на основі публічної звітності компанії

Це пояснюється певною ціллю керівництва компанії не залучати кредитні кошти на регулярній основі. Можливо, це має свої негативні наслідки, оскільки додаткові залучені кошти могли б допомогти нарощувати обсяги продажів продукції та збільшити прибутковість діяльності компанії у перспективі.

Розглянемо також структуру ключових позичальників компанії «АгроРось» (рис.10).

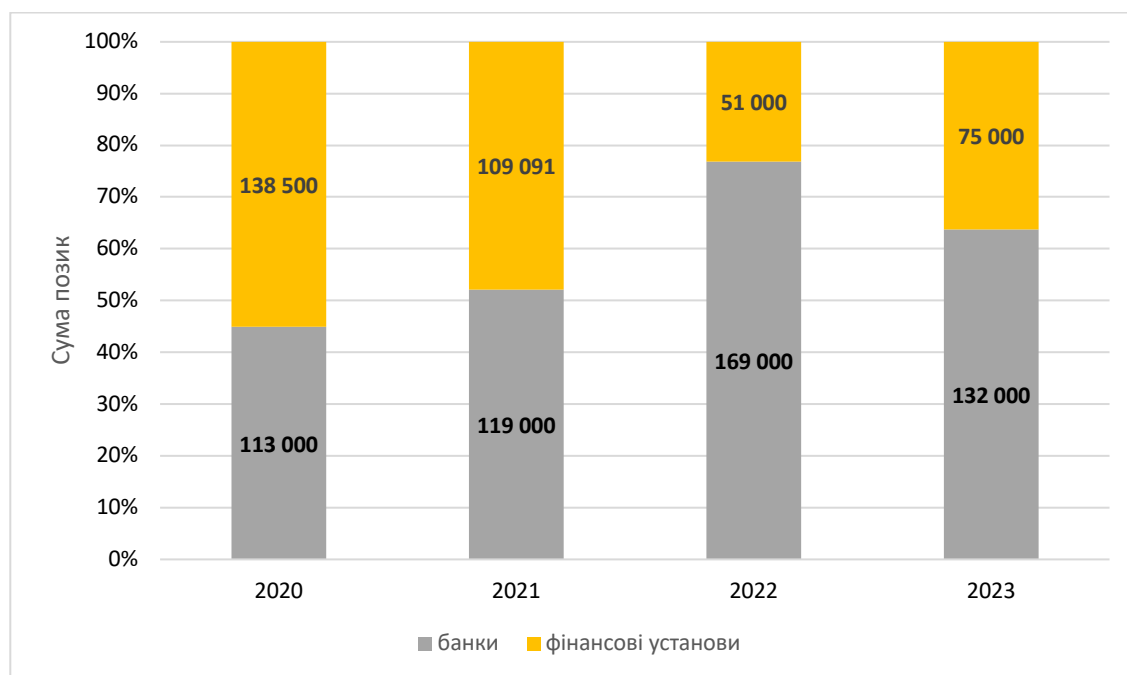

Рис. 2.11. Структура позик компанії «АгроРось» у 2020-2023 роках.

З гістограми вище можна зробити висновок, що фінансові установи та банки відіграють орієнтовно рівну роль у кредитуванні компанії «АгроРось» (банки – 57% та фінансові установи 43%), хоча роль банків і зменшується впротягом останніх років.

Аналізуючи обсяги кредитних коштів, які були залучені компанією «АгроРось» за останній період, можна припустити, що дані операції із залучення позикових коштів були скоріше здійснені в момент дефіциту обігових коштів в конкретний момент і керівництво компанії не змогли задовольнити поточні зобов'язання для закупівлі товарів чи обладнання, тому було прийняте рішення скористатися послугами зовнішніх кредиторів.

Тут варто зауважити, що у виборі контрагента щодо кредитування компанія ТОВ «АгроРось» керувалася відсотковими ставками та умовами гарантування кредиту. З точки зору саме фінансової складової небанківські фінансові установи є напрочуд дороговартісними, оскільки середні ставки по сегментах даного блоку можуть становити 25-100% річних, в той час, коли банківський сектор пропонує 16-20% річних.

Розглянемо в розрізі небанківських установ де саме компанія ТОВ «АгроРось» отримувала кредити (таблиця 2.10)

Таблиця 2.10

Динаміка отриманих позик ТОВ «АгроРось» у небанківських установ

	2021	2022	2023	Динаміка, 2023/2021
Отримано позик, грн	109 091	51 000	75 000	68,7%
<i>в тому числі:</i>				
АТ "Фінанс ПАК"	60 091	25 000	36 000	59,9%
середня ставка фін.уст. %	36%	62%	39%	
Витрачено на обслуговування, грн	21 633	15 500	14 040	
ФК "Кредит-Капітал"	49 000	26 000	39 000	79,6%
середня ставка фін.уст. %	26%	29%	36%	
Витрачено на обслуговування, грн	12 740	7 540	14 040	
Всього на обслуговування, грн	34 373	23 040	28 080	81,7%

Джерело: побудовано автором на основі публічної звітності компанії

Аналізуючи дані з таблиці щодо кредитування ТОВ «АгроРось», варто зазначити досить високі ставки кредитування у порівнянні з банківськими установами. Це однозначно є великим недоліком у порівнянні з банківським кредитуванням, але співпраця з небанківськими установами має також і переваги: кредитування у 2023 році здійснювалося без застави майна та з швидким погодженням та оформленням. Це дало можливість компанії покрити дефіцит

обігових коштів в короткостроковому періоді та вирівняти ситуацію в середньостроковому плануванні діяльності.

На мою думку, небанківське кредитування компанія ТОВ «АгроРось» використовувалося не досить раціонально і скоріше спонтанно чи імпульсивно, коли виникав дефіцит обігових коштів і часу на прийняття рішення було недостатньо. Тому варто розглянути можливість підійти до питання кредитування небанківськими інститутами більш зважено і економічно обґрунтовано.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НЕБАНКІВСЬКИМИ ФІНАНСОВИМИ ІНСТИТУТАМИ.

3.1. Моделювання ефективності залучення факторингового обслуговування компанії ТОВ «АгроРось»

В умовах воєнного стану аграрний сектор України потребує різноманітних фінансових ресурсів для підтримки своєї діяльності. Основною проблемою фінансового забезпечення фермерських господарств на сучасному етапі є відсутність механізму комплексного використання як традиційних, так і нетрадиційних для вітчизняних умов господарювання джерел фінансових ресурсів. Держава підкреслює пріоритетність малих аграрних підприємств та наголошує на збільшенні обсягів їх державної фінансової підтримки, однак змінити дану ситуацію за рахунок бюджетних коштів держава неспроможна через ряд проблем, і головна з них – це війна і пріоритетність забезпечення оборонної промисловості ресурсами для посилення обороноздатності країни.

Одним з основних завдань ефективного менеджменту підприємств є ретельне вивчення та прогнозування потенційних кількісних взаємозв'язків між показниками для кращого розуміння економічних явищ та процесів, що, в свою чергу, дозволяє краще формулювати подальші управлінські рішення та робити відповідні коригування на майбутнє. Застосування економіко-математичних моделей та методів допомагає вирішити цю проблему.

Враховуючи особливості досліджуваного підприємства в якості моделі, на мою думку, варто розглянути модель, при якій ТОВ «АгроРось» залучається фінансуванням факторинговою компанією. Для цього у неї є декілька пропозицій, серед яких виділяється пропозиція від ТОВ «Таліон Фактор».

Зважаючи на те, що фінансове забезпечення економічного розвитку в умовах функціонування ринкових відносин неможливе без використання сучасних форм та інструментів розрахунково-платіжних взаємозв'язків, аналіз перспектив застосування факторингу у діяльності ТОВ «АгроРось» сьогодні є надзвичайно важливим та актуальним.

ТОВ «АгроРось» співпрацює у своїй діяльності з багатьма контрагентами, серед яких є ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН», яка постачає для ТОВ «АгроРось» засоби захисту рослин.

На сьогоднішній день гостро стоїть питання потреби в обігових коштах задля покриття довгострокових та середньострокових зобов'язань перед постачальником, в тому числі перед ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН».

Відповідно до Закону України «Про банки та банківську діяльність» факторинг – це «придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги із взяттям на себе виконання таких вимог і приймання платежів». Факторинг – унікальний фінансовий інструмент, який може ефективно вирішувати велику кількість завдань та проблем, що стоять перед «АгроРось» як покупця та ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» як продавця. Отже, на мою думку залучення партнерської факторингової компанії ТОВ «Таліон Фактор» задля вирішення проблеми з зобов'язаннями перед ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» матиме наступні переваги: економічні, фінансові, купівлі-продажу та маркетингові (табл. 3.1).

Основними перевагами факторингового фінансування для ТОВ «АгроРось» є:

- фінансування надається на строк фактичного відстрочення платежу;
- сума фінансування не збільшує заборгованість за кредитами у балансі ТОВ при тому, що зменшується обсяг дебіторської заборгованості;
- фінансування погашається з коштів, що надходять від дебіторів;
- фінансування супроводжується сервісом, який включає кредитний менеджмент, захист від ризиків, консалтинг;
- фінансування не потребує надання заставного забезпечення;

- розмір фінансування може збільшуватися в міру зростання обсягів продажу клієнта.

Таблиця 3.1

Переваги застосування факторингу для діяльності ТОВ «АгроРось»

Вид переваги	Суть переваги
Економічні	- збільшення оборотності обігових коштів і, як наслідок, зменшення потреби в них; - захист від втрат; - одержання додаткового прибутку за рахунок можливості збільшення обсягів продажу; - зменшення залежності від кредиторів; - вивільнення коштів на інші потреби бізнесу
Маркетингові	- захист ринкової долі - розвиток бізнесу - отримання конкурентних переваг - створення нових торгових марок та продуктів - зміцнення репутації надійного партнера
Фінансові	- отримання довгострокового необмеженого беззаставного фінансування - прогнозованість та стабільність грошових надходжень; - зниження вартості обігових коштів; - оптимізація сплати ПДВ.

Джерело: розроблено автором на базі проведених досліджень

Переваги для ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» від використання факторингових послуг:

- додатковий прибуток від збільшення обсягу продажу;
- економія на невиправданих витратах, пов'язаних з отриманням банківського кредиту.

Механізм здійснення факторингових операцій за участю ТОВ «АгроРось» та ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» можна представити у вигляді такої схеми (рис. 3.1).

Отже, схема факторингової операції за участю ТОВ «АгроРось» та ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» досить проста. Після отримання документів про постачання засобів захисту рослин ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» ТОВ «АгроРось», фактор (ТОВ «Таліон Фактор»), здебільшого після перевірки платоспроможності покупця, виплачує ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН», як

правило, від 60% до 90% суми платежу за поставлений товар. Інші 10-40% суми боргу фактор тимчасово утримує у зв'язку з прийняттям ризику погашення боргу. Здійсненню факторингової угоди передуює серйозна аналітична робота. Отримавши заявку від підприємства, ТОВ «Таліон Фактор» вивчає впродовж 1–2 тижнів економічне і фінансове становище потенційного клієнта, характер його ділових зв'язків, ділову активність та кредитоспроможність в цілому. Якщо ТОВ «АгроРось» стане клієнтом факторингової компанії, то воно надає факторинговій компанії всі рахунки, виставлені продавцем – ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН». За кожним документом клієнт повинен дістати згоду на оплату.

Рис. 3.1. Механізм співпраці факторингової компанії з ТОВ «АгроРось» та ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН»

Факторингова компанія аналізує всі рахунки, визначаючи платоспроможність покупця. Це може тривати декілька днів. Фактор може оплатити рахунок у момент настання терміну платежу або достроково. В останньому випадку він виконує функції банку, тому що дострокове надання коштів клієнтові рівноцінне видачі йому кредиту. Найважливішим моментом даної послуги є гарантування платежу ТОВ «АгроРось» для ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН». Гарантування охоплює повний обсяг внутрішніх і міжнародних операцій: факторингова компанія зобов'язана оплатити клієнтові всі погоджені рахунки, навіть у випадку неплатоспроможності боржників. Крім

того, банк визначає максимальну суму за операціями факторингу, у межах якої постачання товару або надання послуг може проводитися без ризику неотримання платежу. У договорі щодо здійснення факторингових операцій повинен бути зазначений спосіб розрахунку лімітованої суми й зафіксовані обставини, за яких факторинговий відділ зобов'язаний здійснювати платіж на користь постачальника.

У вартість факторингових послуг ТОВ «Таліон Фактор» включається оплата за обслуговування (комісійний платіж) і плата за надані в кредит кошти. Комісія виплачується за звільнення від необхідності вести облік, за страхування від появи сумнівних боргів і розраховується пропорційно певному відсотку від суми рахунків. Розмір цієї ставки може залежати від масштабів комерційної діяльності ТОВ «АгроРось» і надійності його контрактів, а також від експертної оцінки працівників ТОВ «Таліон Фактор», ступеню ризику неоплати і складності стягнення коштів з покупців; у середньому на вітчизняному ринку комісія встановилася на рівні 0,5–3% від вартості рахунків. Розмір плати за обслуговування може визначатися не тільки у відсотках від суми платіжних вимог, а й через встановлення фіксованої суми.

Фінансовим результатом впровадження факторингу у діяльність досліджуваного підприємства є пришвидшення оборотності оборотних засобів та, як наслідок, зменшення потреби у них. Оскільки при реалізації схеми в рамках факторингу «АгроРось» фактично не стає боржником (на відміну від кредитних взаємовідносин), в балансі підприємства не виникає кредиторської заборгованості. Таким чином, залишаючись вільним від зобов'язань, у міру необхідності, досліджуване підприємство може розраховувати на додаткове фінансування, наприклад, у формі кредитної лінії в будь-якому іншому банку. Майно, товари, запаси продукції та інші активи зберігають свою функцію потенційних об'єктів застави для забезпечення цих кредитів. Покриття значної частини ризиків, контроль банком лімітів товарних кредитів ТОВ «АгроРось» створюють умови для зростання фінансової стійкості.

Що ж до комерційного результату, то він полягає у створення можливостей задля купівлі всієї необхідної лінії товарного асортименту засобів захисту рослин від постачальника ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» у кількості, достатній для повноцінного забезпечення діяльності ТОВ «АгроРось» в даному напрямку. Можливість отримувати товари відразу після постачання за рахунок фактора дозволяє запропонувати покупцям пільгові умови придбання або відвантажувати більші обсяги та отримувати більший дохід.

Розрахуємо економічний ефект від застосування факторингу у фінансуванні діяльності ТОВ «АгроРось». Спробуємо змоделювати ситуацію щодо закупівлі товарів у ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» у 2023 році завдяки факторинговій схемі та порівняємо її з отриманням кредиту за аналогічних умов.

Таблиця 3.2

**Моделювання використання факторингового обслуговування співпраці
ТОВ «АгроРось». на закупівлі продукції в ТОВ «САММІТ-АГРО
ЮКРЕЙН»**

Показники	Банківське кредитування	Факторингове обслуговування
Витрати на закупівлю товарів, тис грн	77 289	77 289
Сума кредиту, тис грн	78 000	78 000
Ставка по кредиту, % річних	23,50%	--
Вартість факторингового обсл-ня, %	--	3,00%
Сума сплачених відсотків за користування кредитом, тис. грн.	18 330	
Сума сплачених коштів за факторингове обслуговування, тис. грн		2 340
Кредиторська заборгованість за товари, тис. грн	251 965	249 625
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	3,93	4,05
Термін обороту кредиторської заборгованості	91,66	86,33
Економічний ефект від впровадження факторингу, тис.грн	--	15 990

Джерело: сформовано на основі власних розрахунків та моделювання

ТОВ «АгроРось» в 2023 році закупило в ТОВ «САММІТ-АГРО ЮКРЕЙН» товарів на суму 77 289 тис грн. Компанія може використати банківський кредит

80 000 тис грн для закупівлі даного обсягу товару або скористатися послугами факторингової компанії ТОВ «Таліон Фактор». Реальна ставка кредиту (з врахуванням комісії та страхування за оформлення) становить 23,5 % на 1 рік. «АгроРось» заплатить за цей рік 18 330 тис грн за користування кредитом. Натомість середньозважена комісія за факторингове обслуговування в ТОВ «Таліон Фактор» для даного типу продукції станом на 1 червня 2023 року складала 3% від вартості рахунків (80 млн. грн.). Таким чином, ТОВ «АгроРось» платитиме фактору за обслуговування - 2 340 тис грн.

Провівши нескладні операції матимемо економічний ефект від імплементації факторингу для даної співпраці між двома контрагентами – 15 990 тис грн. Це лише прямий економічний ефект від переходу на факторингове обслуговування і відмови від кредитування в даній комерційній операції.

Але крім цього, ТОВ «АгроРось» завдяки факторинговому обслуговуванню в даній співпраці отримує також інші переваги та доходи:

1. Збільшення коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості та зменшення терміну оборотності кредиторської заборгованості, що характеризує швидкість розрахунку з основними кредиторами
2. Можливість отримати додатковий дохід від реалізації товарів, оскільки вивільниться додатковий обсяг оборотних коштів для закупівлі додаткових необхідних товарів
3. Уникнення валютних (ризиків зміни валютного курсу в період відстрочення платежу по постачанню) та ліквідних (ризиків оплати постачань покупцями) ризиків
4. Уникнення витрат на оплату роботи штату, хто займається обслуговуванням та супроводом кредиторської заборгованості; залучення фінансових ресурсів.
5. Отримання додаткового доходу від збільшення обороту унаслідок можливого зменшення ціни на товари чи послуги, і збільшення терміну товарного кредитування, тобто отриманні додаткових конкурентних

переваг та захист від втрат, пов'язаних з відсутністю або недостатністю неупередженого контролю за продажами і платіжними операціями

Отже, підсумовуючи, можна зробити висновок, що імплементація факторингового обслуговування може потенційно підвищити економічну ефективність діяльність підприємства в загальному, оскільки залучення компанії-фактора веде до зменшення витрат на закупівлю та збут, адміністративних витрат, а також веде до зростання обсягів закупівлі, реалізації та, як наслідок, дохідної частини, а це, -як наслідок, - до зростання прибутковості діяльності.

Варто також зазначити, що освоєння факторингових операцій – це не «рецепт успіху» для всіх можливих комерційних напрямків, адже існують напрямки та проекти, де працюють зовсім інші умови співпраці, або факторингова компанія не захоче працювати з тим чи іншим продуктом/обсягом постачань/комісійною ставкою. Але це дієвий інструмент, який працює вже певний період на ринку України та один із альтернативних способів використання небанківських продуктів для підвищення ефективності комерційної діяльності.

3.2. Удосконалення нормативно-правової бази з боку держави для регулювання відносин суб'єктів аграрного сектору з небанківськими установами

Згідно зі Стратегією розвитку аграрного сектору економіки на період до 2030 року подальше входження України до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі потребує адаптації до умов, що постійно змінюються, а відповідно – подальшого вдосконалення аграрної політики та її регулювання з боку держави.

У контексті вказаного не втрачає своєї актуальності питання законодавчого забезпечення розвитку процесів фінансування в аграрному секторі економіки.

Державне регулювання фінансових процесів сільськогосподарської діяльності, як і система суспільних відносин у цілому, вимагає постійного правового впливу.

Слід відзначити, що до 1 липня 2020 року контроль за діяльністю небанківських фінансових установ здійснювався НКЦПФР, а також частково НБУ, якщо йшлося про небанківські фінансові установи, що мали ліцензії на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків і здійснення валютних операцій. Починаючи з 1 липня 2020 року, ВРУ прийняла закон, який передбачав так званий "спліт", що означає перехід частини небанківського сектору під контроль НБУ, яким тепер стали страхові, лізингові, фінансові компанії, кредитні спілки, ломбарди та бюро кредитних історій [2]. Зазначимо, що тепер НБУ виконує функцію регулятора для зазначених галузей, в той час як НКЦПФР регулює діяльність недержавних пенсійних фондів.

Погоджуючись із думкою експертів та аналітиків, можна визнати, що впровадження "спліту" дозволяє НБУ забезпечувати фінансову стабільність більш повно та ефективно, регулюючи не лише банківський, а й небанківський сектори. Крім того, цей захід сприяє подальшій євроінтеграції України, враховуючи імплементацію директив та інших документів Європейського Союзу і адаптацію національної нормативної бази до міжнародних стандартів [3].

НБУ запровадив нову модель регулювання та нагляду, яка передбачає розширення можливостей для фінансових установ надавати нові види послуг, удосконалені вимоги до ліцензування і корпоративного управління, ризик-орієнтований контрольований нагляд і нагляд за ринковою поведінкою, комплексний аналіз платоспроможності, систему завчасного попередження ризиків, виведення фінансових установ з ринку.

Одним із важливих років по удосконаленні правової норми щодо даних інститутів був новий Закон України №3254-ІХ «Про кредитні спілки», що вступив в дію 1 січня 2024 року. Закон має на меті якісно та концептуально оновити чинний ЗУ «Про кредитні спілки» від 2001 р., що досить застарів, не

враховує особливостей розвитку українського небанківського фінансового ринку та глобальних тенденцій розвитку сфери.

Основними завданнями Закону було визначено: розширення можливостей кредитних спілок надавати нові види послуг; підвищення рівня доступності фінансових послуг для широкого загалу; вдосконалення вимог до ліцензування і корпоративного управління в кредитних спілках; підвищення рівня капіталізації та стресостійкості кредитних спілок для зміцнення надійності сектору та довіри до нього споживачів; вдосконалення порядку проведення загальних зборів членів кредитних спілок; запровадження ризик-орієнтованого підходу до нагляду за кредитними спілками; впровадження системи завчасного попередження ризиків для швидкого реагування на можливі проблеми в діяльності кредитної спілки; вдосконалення процедури добровільного та примусового виходу кредитних спілок з ринку.

Основні зміни, які були передбачені даним законом були:

- кредитна спілка зобов'язана спрямовувати до резервного капіталу не менше 50% прибутку, що залишається у її розпорядженні за підсумками звітного періоду)

- закон встановлює заборону керівникам кредитної спілки та особам, що здійснюють ключові функції у кредитній спілці, бути представниками інших членів кредитної спілки на загальних зборах членів кредитної спілки, та запроваджує вимогу погодження Національним банком України кандидатів на посади керівників кредитної спілки

- новий закон передбачає, що кредитна спілка повинна мати ефективну систему управління, організовану з дотриманням вимог цього закону

- кредитна спілка має право здійснювати іншу господарську діяльність, виключно за умови, що така діяльність, послуги пов'язані з основною діяльністю

- закон встановлює заборону керівникам кредитної спілки та особам, що здійснюють ключові функції у кредитній спілці, бути представниками інших членів кредитної спілки на загальних зборах членів кредитної спілки

- закон змінює це визначення «кредитна спілка», що дасть змогу, наприклад, стати членами кредитної спілки фермерським господарствам, кооперативам, мікропідприємствам, професійним спілкам зі статусом первинних або місцевих, релігійним організаціям.

Отже, можна зробити позитивний прогноз, що новий закон про кредитні спілки вплине на розвиток інституту кредитних спілок в Україні, зокрема, гармонізує національне законодавство зі світовою практикою у цій сфері. Звичайно, очікується, що кредитні спілки стануть більш стабільними, прозорими та ефективними і дасть змогу суб'єктам аграрного ринку отримати альтернативні та якісні джерела фінансування.

Важливим для регулювання ринку небанківських установ в Україні був також Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [7], який був ухвалений ще в 2021 році, але введений в дію лише в січні 2024 року. Даний закон створює, по суті, уніфіковане підґрунтя для діяльності бізнесу, що надає фінансові послуги, а відтак поширюється не лише на небанківські фінансові установи, а й на самі банки.

Насамперед варто звернути увагу на те, що Закон про фінпослуги протягом зазначених шести місяців зобов'язав всіх надавачів фінансових послуг (зокрема тих, для яких вимоги встановлюються спеціальним законодавством (наприклад, Законом України «Про страхування»)):

- привести свою діяльність у відповідність із вимогами законодавства (в тому числі, спеціального). При цьому, наприклад, для приведення у відповідність розміру статутного капіталу фінансових компаній та ломбардів конкретного строку зараз не встановлено;
- здійснити самостійну перевірку відповідності своїх керівників кваліфікаційним вимогам щодо ділової репутації та професійної придатності;
- здійснити самостійну перевірку відповідності власників істотної участі (за наявності) вимогам щодо ділової репутації.

Даний закон є основою діяльності зазначених фінансових установ. Одним з найважливіших нововведень під час створення таких установ є «одночасність,

що полягає в тому, що особа, яка має намір здійснювати діяльність фінансової компанії або ломбарду, набуває статусу фінансової установи і права на здійснення діяльності з надання певних фінансових послуг після отримання ліцензії».

Однією з ключових змін є встановлення на законодавчому рівні вимог до мінімального статутного капіталу фінансових компаній та ломбардів, що варіюється від 1 до 10 мільйонів гривень в залежності від обраного виду діяльності, якщо більший розмір мінімального статутного капіталу не встановлений для організаційно-правової форми, у якій буде інкорпорована фінансова установа (наприклад, для акціонерних товариств). При цьому, вимог до обов'язковості вибору тих чи інших організаційно-правових форм для цих компаній не передбачено.

Правовою основою регулювання діяльності страхових компаній є Закон України «Про страхування», введений в дію з 1 січня 2024 року. До страховиків встановлено вимоги щодо створення належної системи управління, що полягає у необхідності створення наглядової ради, де з 2026 року виникає обов'язок у призначенні незалежних директорів. Більше того, за погодженням з НБУ існує обов'язок створювати відповідні підрозділи або призначати окремих осіб, що виконують функції головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера та головного внутрішнього аудитора (в залежності від значимості страховика). Окрім цього, страховик має призначити відповідального актуарія. Важливим є закріплення на рівні Закону й вимог до укладення та виконання договорів страхування. На законодавчому рівні також врегульовується питання виходу страховиків з ринку, що може відбуватися у добровільному або примусовому порядку.

Перспективи розвитку небанківських фінансово-кредитних інститутів пов'язані із підвищенням їх конкурентоспроможності в порівнянні з банками. Це може бути досягнуто за допомогою заходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості, зменшення ризиків фінансової діяльності, впровадження нових фінансових інструментів, посилення державного

регулювання та орієнтацію на зарубіжний досвід у сфері надання фінансових послуг.

У той же час, основними труднощами, які уповільнюють розвиток небанківських фінансових установ в Україні, є наступні: недостатньо ефективне державне регулювання діяльності небанківських фінансових установ в умовах воєнного стану, низький рівень довіри населення та досить обмежена інформованість щодо діяльності небанківських фінансових установ, зменшення реальних доходів населення, інфляційні процеси, що ускладнює накопичення коштів для інвестування у фінансовий сектор та відсутність фонду гарантування.

Вказані вище закони та підзаконні акти покликані підвищити привабливість та ефективність діяльності даних фінансових інститутів, що стане запорукою до економічного зростання держави.

3.3. Перспективи розвитку кредитних відносин аграрного сектору України

Ні для кого не секрет, що війна створює великі перешкоди для успішного ведення бізнесу, якщо це не стосується саме бізнесу військового призначення і існування підприємств в нинішніх реаліях життя в Україні відбувається скоріше «всупереч» ніж «завдяки». Тому варто завжди робити поправку на війну і наслідки, які ми щодня бачимо і відчуваємо.

Військові дії на території України змінили умови для функціонування економіки країни, зокрема аграрного сектору. Ці виклики потребують від сільського господарства нових підходів, швидкої адаптації та трансформації діяльності з фокусом на виживанні.

Однак, ці зміни також відкривають нові можливості для сільського господарства, на які потрібно звернути увагу. Наприклад, з'явилися нові потреби на ринку сільськогосподарської продукції, такі як забезпечення Збройних Сил України галетами та снеками, зміна структури споживання під час війни,

регіональні зміни та проблема імпорту. Це відкриває нові можливості для агровиробників, які повинні не лише розробити стратегію виживання, але й використати ці можливості.

Український аграрний сектор має величезний потенціал для зростання. Це визнають як вітчизняні так і іноземні експерти, прогнозуючи можливість подвоїти валове виробництво сільськогосподарської продукції. А щоб реалізувати цей потенціал необхідна підтримка виробників сільськогосподарської продукції зі сторони фінансування та інвестування. Створення сприятливих умов для здійснення інвестицій у цей сектор є одним із головних завдань реформування сільського господарства України та його підтримки. Підприємства сільського господарства потребують коштів для фінансування своєї поточної діяльності, впровадження новітніх технологій, страхування існуючих ризиків, розбудови та відновлення у разі руйнування торговельної та транспортної інфраструктури.

Третій рік війни обіцяє бути ще важчим для аграрного сектору, як і для країни в цілому. Це історія і про дефіцит кадрів (мобілізація сильно вдарила по амбіціях ринку праці і вже зараз відсоток мобілізованих працівників аграрного сектору становить більше 30%), і про обмеження використання електроенергії (відключення електроенергії також мають вплив на виробничі ланцюжки підприємств), і про інфляцію, і про стихійні речі на ринках збуту (страйки польських фермерів, обстріли портової інфраструктури, відмова в сертифікації продукції на європейських ринках). Проблема в додатковому фінансуванні буде актуальною як ніколи, оскільки дефіцит бюджету зростає і уряд шукає все нові джерела наповнення бюджету, вдаючись до додаткового податкового навантаження на підприємців. На мою думку основними викликами та перспективами до поліпшення стану фінансового забезпечення аграрного сектору в найближчі роки будуть:

- 1) Прийняття виклику продовження війни

На жаль це більше констатація факту, а ніж припущення, оскільки Україні потрібно змиритися з тим, що найближчі роки їй доведеться далі жити в

постійній напрузі та ризиками руйнації чи обстрілів. Більшість підприємств будуть змушені існувати та діяти в умовах дефіциту кадрів, загрозі руйнації власної інфраструктури, стихійних неприємностей на ринках збуту, які можуть бути зумовлені неринковими обставинами.

2) Нарощування експорту сільськогосподарської продукції

Нарощування експорту сільськогосподарської продукції є однією з найважливіших задач для розвитку агропромислового комплексу України. Це не лише збільшує валютні надходження до країни, а й сприяє модернізації виробництва та підвищенню його конкурентоспроможності. Україна має значний потенціал для збільшення виробництва та експорту високоякісної продукції. Завдяки зусиллям держави, бізнесу та міжнародних партнерів, Україна може стати одним з провідних експортерів сільськогосподарської продукції в світі, а це буде сприяти зростанню привабливості для інвесторів та зростання вартості та цінності продукції та активів підприємств України. Яскравим прикладом нарощування експорту та зростання є компанія «МХП», яка все більше орієнтується на європейський та азійський ринки, тим самим підвищуючи стандарти якості своєї продукції та захоплюючи нові сегменти ринку, тим самим збільшуючи свої валютні надходження та зменшуючи ризики.

3) Державні гарантії кредитування суб'єктів аграрного сектору

Пряме державне фінансування або надання цільових позичок аграрним підприємствам в найближчому майбутньому також будуть навряд чи можливими, у зв'язку з пріоритетністю державних витрат на фінансування національної оборони. Таким чином, виникає потреба розробки механізму, який би дозволив відкрити для агросектору кредитні можливості фінансового ринку з прийнятним рівнем відсоткових ставок за умов обмеженості ресурсів цього ринку. На мій погляд найбільш ефективним вирішенням даної проблеми може стати застосування механізму державних гарантій для забезпечення здешевлення кредитів для аграрних підприємств. Щоправда, це потребуватиме збільшення обсягу регулятивних операцій з боку держави, а також цільового розширення міжбанківського кредитування з боку НБУ для

підтримки фінансового сектору, котрий забезпечуватиме аграрні кредитні програми.

4) Державне регулювання відносин на фінансовому ринку

В даному аспекті в 2024 році було запущено в дію закони про регулювання діяльності таких кредитних установ, як кредитні спілки, фінансові установи, ломбарди, страхові компанії. Дані закони були покликані зробити прозорими умови функціонування даних інститутів, встановити чіткі вимоги до роботи фінансових компаній та стати фундаментальною основою для ринку фінансових послуг. Звичайно, що в законах є як цілком очікувані зміни, продиктовані сучасними тенденціями ринку фінансових послуг, так і пов'язані з можливістю створення та впровадження інновацій на ринку фінансових послуг

5) Розвиток товарного кредитування

В Україні товарними кредитами користуються тисячі виробників агропродукції. Обороти коштів у секторі сягає мільярдів гривень. Статистичні дані свідчать, що товарні кредити — це третій за популярністю спосіб отримання фінансування в агробізнесі України.

Наприклад, за даними УКАБ, під час весняної посівної кампанії 2024 року 8,5% коштів (\$ 544 млн) аграрії залучили саме завдяки товарним кредитам. Це цільове кредитування, яке передбачає придбання насіння, добрив, засобів захисту, запчастин та інших оборотних активів агробізнесу з додатковими вигодами для агровиробників.

6) Розвиток лізингових операцій

Лізинг відіграє значну роль у переозброєнні і подальшому розвитку виробництва. Лізинг надає можливість підприємствам отримати доступ до нової техніки, а також є додатковим джерелом фінансових ресурсів для інвестування в основні фонди підприємства [10]. Причому завдяки лізинговому механізму такі можливості отримують організації, які за інших умов не могли б собі такого дозволити, тим самим розширюється коло ринкових операцій і робиться вклад у мультиплікаційний фінансовий ефект. Компанії на ринку лізингу часто спеціалізуються на певних сегментах, що дозволяє їм краще

відповідати потребам конкретних клієнтів. На сьогодні в Україні існують великі гравці : Альфа-Лізинг, OTP Leasing, UniCredit Leasing, Ленд-Лізинг, які вже мають великий досвід в обслуговуванні клієнтів в даній сфері та пропонують різноманітні гнучкі умови для поглиблення відносин між суб'єктами господарювання.

7) Грантові програми

Отримання грантових коштів стане важливим ресурсом та фінансовою підтримкою для підприємств. Гранти - це можливість отримати необхідні фінансові ресурси для інновацій, розвитку та реалізації амбіційних проєктів, адже вони забезпечать серйозну фінансову підтримку і відкриють доступ до експертних знань та ресурсів, що якісно підвищить конкурентоспроможність у сфері бізнесу. Використання грантів у 2024 році стане ключовим інструментом для досягнення амбітних цілей, як для стартапів, так і для бізнесів, що існують. [8].

На сьогодні існує низка грантів для аграріїв, серед яких є «Грант для ветеранів та членів їхніх сімей» до 1 млн.грн, «Грант на переробне підприємство» до 8 млн.грн. від Мінекономіки, «Грант на теплицю» до 7 млн.грн від Мінагрополітики, «Грант для розробки й впровадження інструментів змішаного фінансування агропідприємств» від Програми USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО) на суму 181 млн.грн, «Грант для підтримки сільського господарства» від Міжнародної гуманітарної організації Mercy Corps до 75 тис.долл. та інші гранти.

Дані гранти мають низку вимог та перелік напрямків, на які можна витратити кошти. Головний момент в тому, що це реальні програми і вони працюють і допомагають фермерам почати новий проєкт чи підсилити додатковими вкладенням діючий проєкт.

Перелічені напрямки розвитку стануть ключовими у найближчий рік і реалізація їх допоможуть аграрним підприємствам збільшити обсяги обігових ресурсів для виконання поставлених поточних завдань в умовах реалізації плану підвищення економічної ефективності та успішності.

ВИСНОВКИ

Відповідно проведеного дослідження теми: «Кредитування аграрного сектору небанківськими фінансовими інститутами», сформуємо наступні висновки:

1. Досліджено сутність «кредитування» як економічної категорії. Під ним варто розуміти фінансову послугу, при якій одна сторона (кредитор) надає іншій стороні (позичальнику) кошти на певний строк під відсотки із зобов'язанням повернути у визначений термін.

2. Виявлено сутність, форми та особливості механізму кредитування аграрного сектору небанківськими установами. Дане кредитування здійснюється в умовах низки ризиків, які притаманні аграрному сектору. Поширеними формами реалізації кредитування небанківськими установами є факторинг, лізинг, залучення кредитних спілок та страхових компаній.

3. Досліджено критерії фінансової забезпеченості підприємств аграрного сектору. Сюди варто віднести оцінку ліквідності, оцінку забезпеченості капіталом, оцінку майнового стану, оцінку ділової репутації та економічної ефективності діяльності підприємства.

4. Проаналізовано сучасний стан кредитування аграрних підприємств небанківськими установами та розглянуто основні проблеми сьогодення із фінансовим забезпеченням аграрного сектору України в умовах війни. Мною було виявлено тенденцію до зменшення кількості небанківських установ на ринку України та поступового оздоровлення ринку фінансових послуг, поступового повернення на довоєнні показники.

5. Проаналізовано стан забезпечення фінансовими ресурсами підприємства ТОВ «АгроРось» та обсяги кредитування небанківськими установами. Тут варто зазначити досить низький рівень залежності підприємства від зовнішніх позичальників, зменшення обсягів залучення позик (на 9,2% у 2023 році) та зростання власного капіталу за досліджуваний період (+91% у 2023 році).

6. Проведено якісну оцінку кредитоспроможності ТОВ «АгроРось» та виявлено, що підприємство має середні показники ліквідності (10% у 2023 році) та високі показники покриття (1,7 у 2023 році), що свідчить про досить успішне управління фінансовими потоками.

7. Побудовано потенційну модель залучення факторингового обслуговування та розраховано потенційний економічний ефект від цього. Економічний ефект може бути на рівні 15,99 млн грн у разі реалізації даної співпраці, що свідчить про важливість і потребу в пошуці схожих моделей фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору.

8. Досліджено нормативно-правову базу щодо регулювання відносин суб'єктів аграрного ринку та виявлено низку нових важливих законів, що покликані зробити ринок прозорим та привабливим для учасників. Сюди варто віднести Закон «Про кредитні спілки», Закон «Про фінансові послуги та фінансові компанії», імплементація яких вже має свої позитивні результати. Системоутворюючою в даному аспекті буде «Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні» Кабінету Міністрів України.

9. Розроблено рекомендації та визначено перспективи розвитку кредитних відносин аграрного сектору України в умовах війни. Мною було визначено основні напрямки та шляхи удосконалення ефективності фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору завдяки пошуку альтернативних джерел (лізинг, факторинг, грантові програми, товарне кредитування).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колотуха С.М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності. *Економіка АПК*. 2020. № 1.С.15-18.
2. Азаренкова Г. М. Кредит як інструмент фінансування діяльності суб'єкта господарювання. *Сталий розвиток економіки*. 2014. №. 3. С.4.
3. Кириченко О.А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 5.С.5
4. Саблук П. Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору України та роль науки у її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2012. № 2. С. 200–208.
5. Ситник Г.В. Стратегічне фінансове планування в системі управління підприємством торгівлі. *Бізнес-інформ*. 2018. №9. С.359-370.
6. Корнеєв В.В. Модифікація форм фінансового посередництва в Україні. *Фінансовий ринок*. 2008. №1. С. 77–85.
7. Бороденко Т.М., Буряченко А.Є., Гапонюк М.А., *Економіка та суспільство*. 2023. №53.С.16.
8. Агроінвестиції: глобальне бачення, локальні проблеми. Юридична газета online: веб-сайт. URL:<https://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/agroinvesticiyi-globalne-bachennya-lokalni-problemi.html> (дата звернення: 19.09.2024).
9. Ільчук П.Г. Гроші та кредит: підручник. Львів: Сорока, 2016. С.116-119.
10. Фаюра, Н. Д. Особливості банківського кредитування підприємств АПК. Збірник наукових праць ВНАУ. 2019. № 2 (64).С.14.
11. Бровко Є. І. Формування фінансових ресурсів підприємств в умовах нестабільності. *Економіка та держава*. 2019. № 6.С.4.
12. Національний банк і грошово-кредитна політика: підручник / За ред. А. М. Мороза, М. Ф. Пуховкіної. Київ: КНЕУ, 2006. С.9-11.
13. Перетяцько Ю., Нагорний П. Перспективні напрямки досліджень з фінансового лізингу. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023.

№ 2(34). С. 236–243. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/286702/282147> (дата звернення: 10.10.2024).

14. Павловська О. В. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. К.: КНЕУ, 2002.С.15-18.

15. Калетнік Г. М., Козяр Н. О. Стратегічні підходи до інвестування аграрного сектору України в сучасних умовах розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2020. № 12. С. 81–89.

16. Закон України: «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (https://ips.ligazakon.net/document/T211953?utm_source=biz.ligazakon.net&utm_medium=news&utm_content=bizpress01&_ga=2.52716399.616548976.1730972751455738229.1728906801#_gl=1*1i531ki*_gcl_au*MTczODgxMzU3OS4xNzI4OTA2ODAx)

17. Сомик А. В. Кредитні відносини сільськогосподарських підприємств з комерційними банками: особливості суб'єктного складу. *Економіка АПК*. 2016. № 11. С.4.

18. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання державної підтримки сільськогосподарським товаровиробникам, які використовують меліоровані землі: Постанова КМУ від 20.10.2023 № 1110. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1110-2023-%D0%BF#Text>

19. Вдовенко Л. О., Тітов Д. В. Безпека підприємств аграрного сектора економіки: загрози та наслідки. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 15–23.

20. Аранчій В. І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2011. № 4.С.13.

21. Бабиц Ю. А. Кредитування аграрного сектора економіки у розвинутих країнах світу. *Економіка АПК*. 2012. № 4.С.15.

22. Юрченко В. І. Сучасні стратегічні напрями розвитку інноваційних процесів в сільському господарстві регіонів України. *Державне управління: удосконалення та розвиток* .2017. № 12.С.8.

23. Барилевич О. М. Стан та проблеми розвитку сільського господарства України . *Молодий вчений*. 2015. № 4.С.9.

24. Кирилюк Є.М. Аграрний ринок як економічна категорія: сутнісні ознаки й особливості. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/12_2011/2.pdf.

25. Гудзь О. Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами. *Економіка АПК*. 2013. № 8.С.6.

26. Про стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vitalii-koval-stratehiia-rozvytku-silskoho-hospodarstva-2030-dorohovkaz-na-shliakhu-do-ies>

27. Макалюк І. В., Коцюбайло М. Р. Оцінювання втрат в аграрному секторі внаслідок ведення бойових дій на території України. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи. Київ: Політехніка, 2022. С. 183.

28. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва : Закон України від 30.06.2023 № 3221-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3221-20#Text>

29. Русан В. М. Особливості функціонування аграрного сектора економіки України в умовах війни. *Економіка АПК*. 2012. № 4.С.8.

30. Бабиц Ю. А. Кредитування аграрного сектора економіки у розвинутих країнах світу. *Економіка АПК*. 2019. № 4.С.9-11.

31. Шелудько В.М. Фінансовий ринок : підручник. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 3-те вид. стер. Київ : Знання, 2015.С.8.

32. Регуляторні механізми державної фінансової підтримки впливу на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств/ М. І. Мальований, П. К. Бечко, Н. В. Бондаренко та ін. Умань. 2021. 124 с.

33. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми становлення та розвитку аграрного ринку. ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН. 2007. С.11.

34. Воробйов Ю.М., Нехайчук Д.В., Нехайчук Ю.С. Фінансове забезпечення розвитку підприємств водогосподарського комплексу регіону . Київ: СОНАТ 2009. С.9.

35. Ситник Г.В. Стратегічне фінансове планування в системі управління підприємством торгівлі. *Бізнес-інформ*. 2018. №9. С.359-370.

36. Мироненко В. П. Удосконалення економічного механізму кредитування сільськогосподарських товаровиробників. *Облік і фінанси АПК*. 2017. №3.С.8.

37. Манжос С. Б. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальника з урахуванням галузевих особливостей. *Сталий розвиток економіки*. 2013. №. 4.

38. Фінансова звітність ТОВ «АгроРось»: веб-сайт. URL: <https://agroros.com.ua/zvit/>

39. Томілін О. О. Банківське кредитування аграрного сектору економіки в ринкових умовах господарювання. *Національна економіка. Інтелект XXI*. №3. 2020. С.112-116.

40. Поліщук Н. В. Кредитування сільського господарства як пріоритетна складова розвитку економіки України. *Національна економіка*. №6. С. 80-83.

41. Агрокредити. Аналітика. Оpendатабот. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/agrocredits-2022> (дата звернення: 10.04.2023 р.).

42. Вовчак О. Д. Стан і проблеми розвитку банківського кредитування сільськогосподарських підприємств України. *Фінансово-кредитна діяльність : проблеми теорії та практики*. 2018. №3. С. 30-37.

43. Журавльова Т. О. Банківське кредитування сільськогосподарських підприємств. *Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід*. № 23/2021. С. 35-41.

44. Грошово-кредитна статистика НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial> (дата звернення: 10.09.2024 р.).

45. Харламова А.О. Особливості діяльності небанківських фінансово-кредитних установ в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 23. С. 57–60.

46. Корнійчук Г.В. Теоретичні основи кредитного забезпечення як фактора економічного зростання сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси*. 2014. № 4. С. 103–107.

47. Шпанель-Юхта О.І. Особливості банківського кредитування в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45.

48. Кисіль С.С. Пріоритетні напрями покращення кредитного забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 15. С. 45–49.

49. Малій О. Г. Проблеми кредитного забезпечення агробізнесу. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 2. С. 82–89.

50. Офіційний портал Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.10.2024).

51. Корнева Н. О., Магдун В. І. Аналітичні основи платоспроможності в сучасних умовах господарювання. *Приазовський економічний вісник*. 2020. № 5(22). С. 86–90

52. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. Стан кредитування підприємств АПК у 2023 році. 2023. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/finansova-politika/kredituvannya/stan-kredituvannya-pidpriyemstv-apk/> stan-kredituvannya-pidpriyemstv-apk-u-2023-roci (дата звернення: 12.09.2024)

53. Про кредитні спілки: Закон України від 14.07.2023р. № 3254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3254-20> (дата звернення: 20.10.2024).

54. Новіченко Л. С. Платоспроможність суб'єкта господарювання: сутність, економічний аналіз та напрями підвищення. *Наукові перспективи*. 2022. № 3(21). С. 21–28.

55. Огляд небанківського фінансового сектору, серпень 2023 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-serpen-2023-roku> (дата звернення: 01.11.2024).

ДОДАТОК А

Баланс (Звіт про фінансовий стан) ТОВ «АгроРось» 2022 рік			
Актив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	146.00	142.00
первісна вартість	1001	163.00	181.00
накопичена амортизація	1002	17.00	39.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	2 454.00	1 974.00
Основні засоби	1010	27 186.00	20 530.00
первісна вартість	1011	66 826.00	67 075.00
знос	1012	39 640.00	46 545.00
інші фінансові інвестиції	1035	9 499.00	9 499.00
Усього за розділом I	1095	39 315.00	32 175.00
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	399 645.00	339 777.00
Виробничі запаси	1101	2 063.00	2 420.00
Товари	1104	397 582.00	337 357.00
Векселі одержані	1120	1 522.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	88 899.00	117 623.00
з бюджетом	1135	2.00	2.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	394 762.00	204 934.00
Г роші та їх еквіваленти	1165	30 793.00	30 742.00
Готівка	1166	7.00	15.00
Рахунки в банках	1167	30 786.00	30 727.00
Витрати майбутніх періодів	1170	10.00	7.00
Інші оборотні активи	1190	83 353.00	38 835.00
Усього за розділом II	1195	998 986.00	731 920.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		78.00
Баланс	1300	1 038 301.00	764 173.00

ДОДАТОК Б

Баланс (Звіт про фінансовий стан) 2023 рік			
Актив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи	1000	142.00	106.00
Нематеріальні активи			
первісна вартість	1001	181.00	181.00
накопичена амортизація	1002	39.00	75.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1 974.00	11 813.00
Основні засоби	1010	20 530.00	22 506.00
первісна вартість	1011	67 075.00	73 596.00
знос	1012	46 545.00	51 090.00
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	30.00	30.00
інші фінансові інвестиції	1035	9 499.00	9 499.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Усього за розділом I	1095	32 175.00	43 954.00
II. Оборотні активи	1100	339 777.00	407 111.00
Запаси			
Виробничі запаси	1101	2 420.00	2 242.00
Готова продукція	1103	0.00	
Товари	1104	337 357.00	404 869.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	2 317.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	117 623.00	163 768.00
з бюджетом	1135	2.00	12 713.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	204 934.00	391 560.00
Гроші та їх еквіваленти	1165	30 742.00	64 235.00
Готівка	1166	15.00	3.00
Рахунки в банках	1167	30 727.00	64 232.00
Витрати майбутніх періодів	1170	7.00	11.00
Інші оборотні активи	1190	38 835.00	45 287.00
Усього за розділом II	1195	731 920.00	1 087 002.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	78.00	
Баланс	1300	764 173.00	1 130 956.00

ДОДАТОК В

Баланс (Звіт про фінансовий стан) 2021 рік			
Актив			
Назва рядка	Код рядка	На початок звітного періоду, тис. грн	На кінець звітного періоду, тис. грн
I. Необоротні активи	1000	7.00	146.00
Нематеріальні активи			
первісна вартість	1001	21.00	163.00
накопичена амортизація	1002	14.00	17.00
Незавершені капітальні інвестиції	1005	3 279.00	2 454.00
Основні засоби	1010	25 217.00	27 186.00
первісна вартість	1011	58 777.00	66 826.00
знос	1012	33 560.00	39 640.00
інші фінансові інвестиції	1035	8 399.00	9 499.00
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	36 946.00	39 315.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	449 101.00	399 645.00
Виробничі запаси	1101	1 784.00	2 063.00
Товари	1104	447 317.00	397 582.00
Поточні біологічні активи	1110	0.00	
Депозити перестрашування	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	3 531.00	1 522.00
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	150 999.00	88 899.00
з бюджетом	1135	9.00	2.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	162 669.00	394 762.00
Гроші та їх еквіваленти	1165	82 892.00	30 793.00
Готівка	1166	7.00	7.00
Рахунки в банках	1167	82 885.00	30 786.00
Витрати майбутніх періодів	1170	0.00	10.00
Інші оборотні активи	1190	57 144.00	83 353.00
Усього за розділом II	1195	906 345.00	998 986.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	943 291.00	1 038 301.00

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) 2021 рік			
Фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 550 139.00	2 007 665.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2 385 475.00	1 830 288.00
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	164 664.00	177 377.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Інші операційні доходи	2120	20 110.00	15 875.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Адміністративні витрати	2130	21 974.00	20 620.00
Витрати на збут	2150	68 563.00	62 233.00
Інші операційні витрати	2180	33 012.00	32 867.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	61 225.00	77 532.00
Дохід від участі в капіталі	2200	4.00	0.00
Інші фінансові доходи	2220	4 910.00	6 345.00
Інші доходи	2240	76.00	74.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	89.00	316.00
Втрати від участі в капіталі	2255		0.00
Інші витрати	2270	29.00	557.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	66 097.00	83 078.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-12 431.00	-15 110.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	53 666.00	67 968.00

ДОДАТОК Д

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) 2022 рік			
Фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 466 285.00	2 550 139.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2 259 714.00	2 385 475.00
Валовий: прибуток	2090	206 571.00	164 664.00
Інші операційні доходи	2120	21 580.00	20 110.00
Адміністративні витрати	2130	21 987.00	21 974.00
Витрати на збут	2150	86 521.00	68 563.00
Інші операційні витрати	2180	33 037.00	33 012.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	86 606.00	61 225.00
Дохід від участі в капіталі	2200		4.00
Інші фінансові доходи	2220	8 821.00	4 910.00
Інші доходи	2240	11.00	76.00
Фінансові витрати	2250	176.00	89.00
Інші витрати	2270	43.00	29.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	95 219.00	66 097.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-17 139.00	-12 431.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	78 080.00	53 666.00

ДОДАТОК Е

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) 2021 рік			
Фінансові результати			
Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	2 635 166.00	2 466 285.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	2 326 599.00	2 259 714.00
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	308 567.00	206 571.00
Інші операційні доходи	2120	5 889.00	21 580.00
Адміністративні витрати	2130	24 960.00	21 987.00
Витрати на збут	2150	81 105.00	86 521.00
Інші операційні витрати	2180	40 060.00	33 037.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	168 331.00	86 606.00
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00
Інші фінансові доходи	2220	15 908.00	8 821.00
Інші доходи	2240	5.00	11.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	2 798.00	176.00
Втрати від участі в капіталі	2255		0.00
Інші витрати	2270	4.00	43.00
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	181 442.00	95 219.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-32 761.00	-17 139.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	148 681.00	78 080.00